

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI- JA TERVEYSALA

IKÄÄNTYNEIDEN YHTEISÖLLI- NEN ASUMINEN: OSALLISUUTTA JA YHTEISÖLLISYYTTÄ

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TEKIJÄ Terhi Eskelinen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Hyvinvointikoordinaattorin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Terhi Eskelinen	
Työn nimi Ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen: osallisuutta ja yhteisöllisyyttä	
Päiväys	4.7.2025
	41
Yhteistyötaho Pohjois-Savon hyvinvointialue	
<p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa tietoa Pohjois-Savon hyvinvointialueelle ikääntyneiden yhteisöllisestä asumisesta. Tarkoituksena oli selvittää mitä ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen tarkoittaa ilmiönä ja kuinka osallisuus sekä yhteisöllisyys käsitteinä kietoutuvat yhteisölliseen asumiseen. Opinnäytetyössäni tarkasteltiin myös lainsäädännön, sekä palvelutarpeen arvioinnin merkitystä ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen.</p> <p>Opinnäytetyöni toimeksianto tuli Pohjois-Savon hyvinvointialueelta. Pohjois-Savon hyvinvointialueella on tuotavuus- ja taloudellisuusohjelma vuosille 2024–2025, jonka projektin tuloksina ja vaikutuksina on tavoitteena tuottaa ikääntyneille yhteisöllistä asumista. Yhteisöllisen asumisen tuottamisen tavoite on keventää palvelurakennetta, sekä talouden kustannuksia.</p> <p>Opinnäytetyöni toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineistojen hakuja suoritettiin laajasti eri tietokantoja käyttäen. Aineistot valittiin ensin otsikkotasolla, jonka jälkeen tutustuttiin tiivistelmiin. Tiivistelmien perusteella opinnäytetyöhön valittiin tutkimuskysymyksiin vastaavat teokset. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston haun- ja valinnan ei tarvitse olla yhtä systemaattista ja tarkkaa, kuin muissa kirjallisuuskatsauksen tyypeissä. Teoksien haku suoritettiin käyttämällä opinnäytetyöhön valikoituja avainsanoja, jotka olivat: ikääntyneet, yhteisöllinen asuminen, yhteisö, yhteisöllisyys, osallisuus, palvelutarpeen arviointi ja sosiaalihuoltolaki. Tutkimuskysymykseni olivat: Mitä tarkoittaa ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen? Kuinka osallisuus vaikuttaa ikäihmisten yhteisöllisyyteen? Ja tukikysymys: Mikä merkitys palvelutarpeen arvioinnilla on yhteisölliseen asumiseen.</p> <p>Opinnäytetyöni avulla saatiin käsitys siitä, mitä tällä hetkellä tiedetään ikääntyneiden yhteisöllisestä asumisesta. Teoksia etsiessä huomattiin nykyisen tiedon olevan vähäistä, jonka vuoksi monipuolisen tiedonhaun merkitys korostui. Yhteisöllinen asuminen on uusi palvelumuoto, joka sijoittuu kotiin annettavien palveluiden ja palveluasumisen välille. Tavoitteena on saada yhteisöllinen asuminen osaksi palvelujärjestelmää, mutta esimerkiksi sopivien tilojen puuttumisen vuoksi yhteisöllistä asumista ei ole saatu vielä osaksi palveluita. Yhteisöllinen asuminen nähdään merkittävänä asumisen mallina ikääntyneelle väestölle, sen esimerkiksi mahdollistaen osallisuuden toteutumista, yhteisöllisyyden muotoutumista sekä yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisyä. Osallisuuden ja yhteisön, sekä yhteisöllisyyden merkitykset ovat yhteisöllisessä asumisessa selkeät. Yhteisöllisen asumisen keinoin on mahdollista saada ikääntynyt väestö osalliseksi oman asumisen suunnitteluun, osallisuuteen yhteiskunnassa sekä osallisuuteen yhteisöissä. Yhteisöllisen asumisen aikaansaama yhteisöllisyys luo ikääntyneelle turvallisuutta, ehkäisee yksinäisyyttä ja antaa merkitystä elämään, jonka myötä myös koettu hyvinvointi voi parantua.</p>	
Avainsanat ikääntyneet, yhteisöllinen asuminen, yhteisö, yhteisöllisyys, osallisuus, palvelutarpeen arviointi, sosiaalihuoltolaki	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author Terhi Eskelinen	
Title of Thesis Community housing for the elderly: participation and community spirit	
Date 4.7.2025	Pages/Appendices 41
Client Organisation /Partners Wellbeing services county of north savo	
<p>The aim of my thesis was to produce information for the North Savo welfare area about communal living for the elderly. The purpose was to investigate what communal living for the elderly means as a phenomenon and how the concepts of participation and community intertwine with communal living. My thesis also examined the significance of legislation and the assessment of service needs in relation to communal living for the elderly. My thesis commission came from the North Savo wellbeing region. The North Savo wellbeing region has a productivity and economic program for the years 2024–2025, with the aim of producing community living for the elderly as a result and impact of the project. The goal of producing community living is to alleviate the service structure and the costs of the economy.</p> <p>My thesis was conducted as a descriptive literature review. Searches for materials were conducted extensively using various databases. The materials were first selected at the title level, after which the abstracts were reviewed. Based on the abstracts, works corresponding to the research questions were chosen for the thesis. The search and selection of materials in a descriptive literature review do not have to be as systematic and precise as in other types of literature reviews. The search for works was conducted using keywords selected for the thesis, which were: elderly, communal living, community, communalism, participation, assessment of service needs, and social welfare law. My research questions were: What does communal living for the elderly mean? How does participation affect the communalism of older adults? And the supporting question: What role does the assessment of service needs play in communal living?</p> <p>My thesis provided an understanding of what is currently known about communal living for the elderly. During the search for literature, it was noted that the existing knowledge is limited, which emphasizes the importance of diverse information retrieval. Communal living is a new service model that falls between home-based services and assisted living. The goal is to integrate communal living into the service system, but, for example, due to the lack of suitable facilities, communal living has not yet become part of the services. Communal living is seen as a significant model of housing for the elderly population, as it enables the realization of participation, the formation of community, and the prevention of loneliness and social exclusion.</p> <p>The significance of participation and community, as well as the importance of communality, is clear in communal living. Communal living enables the elderly population to engage in the planning of their own housing, participation in society, and involvement in communities. The sense of community fostered by communal living creates a sense of security for the elderly, prevents loneliness, and gives meaning to life, which can also improve experienced well-being.</p>	
Keywords elderly, communal living, community, communality, inclusion, service need assessment, Social Welfare Act	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	IKÄÄNTYNEEN OSALLISUUS YHTEISÖISSÄ	7
2.1	Osallisuuden määrittelyä	7
2.2	Osallisuus ja yhteisöllinen asuminen	8
3	YHTEISÖLLISYYDESTÄ IKÄIHMISTEN YHTEISÖLLISEEN ASUMISEEN	11
3.1	Yhteisöllisyys käsitteenä	11
3.2	Yhteisöllisyyden muotoutuminen.....	13
3.3	Sosiaalihuoltolaki ja palvelutarpeen arviointi ikäihmisten yhteisöllisen asumisen määrittäjänä	14
3.3.1	Palvelutarpeen arvioinnin prosessi	15
3.3.2	Ikäihmisten toimintakyvyn tukeminen	16
3.4	Ikäihmisten yhteisöllisen asumisen mahdollisuudet.....	17
3.4.1	Ikäihmisten yhteisöllinen asuminen yhteenkuuluvuuden- ja osallisuuden edistäjänä	19
3.4.2	Ikääntyneen yhteisöllinen asuminen Pohjois-Savon hyvinvointialueella	20
4	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TUTKIMUSKYSYMYKSET, TOTEUTUS JA TARKOITUS	24
4.1	Tiedonhaku ja aineiston valinta	25
4.2	Laadunarviointi, sisällön analyysi ja eettisyys	27
5	TULOKSET	29
5.1	Osallisuuden merkitys	31
5.2	Yhteisöllisyyden merkitys	32
5.3	Palvelutarpeen arvioinnin prosessi ja merkitys	32
5.4	Yhteisöllinen asuminen ikäihmisten palveluissa	33
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	35
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Suomessa niin yhteiskunta- kuin talouspolitiikankin keskeisimpiä tavoitteita on kansalaisten vapauksien lisääminen. Ihmisille on tavoitteena yhteiskunnassamme lisätä mahdollisuuksia toteuttaa itseään yksilöinä. (Harju 2010, 38.) Osallisuus on merkittävä asia yhteiskunnassamme, sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Osallisuutta voidaan määrittää asiakasosallisuuden termillä, joka tarkoittaa sitä, että palvelujen käyttäjä osallistuu palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Osallisuutta ohjaa Suomessa esimerkiksi seuraavat lait: perustuslaki, terveydenhuoltolaki, sosiaali- ja terveyspalvelulaki, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä laki hyvinvointialueista. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Asiakasosallisuuden näkökulmasta voidaan osallisuuden jako tehdä tarkastelussa sen mukaan, onko kyseessä asiakkaan osallistuminen (participation) vai osallisuus (involvement). Asiakkaan ollessa mukana palveluiden suunnittelussa, voidaan vahvistaa asiakkaan roolia, sekä osallisuuden kokemusta. Osallistumiseen sekä osallisuuteen voidaan liittää termit: voimaantuminen, sitoutuminen, kumppanuus ja vaikuttaminen. (Leeman ja Hämäläinen 2016, 587.)

Ikääntyneen väestön osalta yksinäisyyden nähdään kasvavan (Dahlström ja Minkinen 2009, 67). Yksinäisyyden kasvusta kertoo myös Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen kahden vuoden välein toteuttava kansallinen Kerro palvelustasi – kysely, jolla mitataan asiakastyytyväisyyttä. Kysely perustuu vanhuspalvelulakiin (980/2012, 24a§). Vuoden 2022 ja 2024 kyselyissä ilmeni, että yksinäisyydestä kärsii usein ja koko ajan yli 20 prosenttia vastaajista. Yksinäisyyttä voi aiheuttaa sosiaalisten suhteiden väheneminen ja elämäntilanteen muutokset. Yksinäisyyden kokemukseen liittyy myös kodin ulkopuolisen elämän väheneminen- elämästä voi puuttua mielekäs tekeminen ja merkityksellisyden kokeminen. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Yhteisöllisellä asumisella voidaan vaikuttaa ikääntyneen väestön yksinäisyyteen ja ehkäistä syrjäytymistä. Useimmat ikääntyneet henkilöt kokevat yksinäisyyttä, mikä voi heikentää henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Yhteisöllinen asuminen tarjoaa sosiaalista tukea ja päivittäisiä vuorovaikutustilanteita. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 13.)

Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista tarkoituksena on tukea iäkkään väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Laissa määritellään myös osallistumisen mahdollisuus itseään koskevien palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Iäkkään henkilön tulee saada laadukkaita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita riittävän ajoissa toimintakykynsä huomioiden. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012.)

Pohjois-Savon hyvinvointialueen tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman 2024–2025 projektin tuloksina ja vaikutuksina hankkeella pyritään tuottamaan sosiaali- ja terveyspalveluista mukaisesti yhteisöllistä asumista ja päivittämään palveluiden käyttöönnoton myötä yhteisöllisen asumisen palvelukuvausta sekä myöntämisperusteita. Projektin tavoitteena on edistää sosiaalista kanssakäymistä sisällöllisesti, tuottamistapoja uudistaen sekä hintojen selkeällä määrittelyllä. Asiakkaiden elämänlaadun on tavoitteena parantua yhteisöllisen asumisen kautta. Myös asumispalveluiden tuottamisen kustannukset ovat tavoitteena pienentyä. Pohjois-Savon hyvinvointialue on suorittanut kiinteistöselvityksiä ja hahmottanut kohteet, jotka soveltuvat yhteisölliseen asumiseen, kyseisten kohteiden muuttaminen yhteisöllisiksi asumispalveluiksi on aloitettu. (Pohjois-Savon hyvinvointialue n.d.)

Yhteisöllisen asumisen tuottamiseen liittyy myös sosiaalista kanssakäymistä edistävä SKET-toiminta. Sosiaalista kanssakäymistä edistävällä toiminnalla on tavoite tukea yhteisöllisesti niin fyysistä, psyykkistä, sosiaalista kuin henkistäkin toimintakykyä. SKET-toiminta sijoittuu vähintään arkeen ja toiminnan suunnittelu toteutetaan yhdessä asukkaiden kanssa. SKET-toiminta on lähtökohteisesti ryhmämuotoista ja sen avulla pyritään luomaan osallistujille keskinäisiä suhteita. SKET-toiminta on myös yksi keino kannustaa ja tukea asukkaita omaehtoiisiin kokoontumisiin. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 13.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa tietoa ikääntyneiden yhteisöllisestä asumisesta Pohjois-Savon hyvinvointialueelle. Opinnäytetyöni toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, jonka tarkoituksena oli selvittää, mitä yhteisöllinen asuminen tarkoittaa ilmiönä, kuinka palvelutarpeen arviointi liittyy yhteisölliseen asumiseen ja kuinka osallisuus vaikuttaa ikäihmisten yhteisöllisyyden kokemukseen.

2 IKÄÄNTYNEEN OSALLISUUS YHTEISÖISSÄ

Perustuslain mukaan yksilöllä tulee olla oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan, sekä elinympäristönsä kehittämiseen (Suomen perustuslaki 731/1999, 2§). Näin ollen jo perustuslaki Suomessa määrittää meille osallisuuden oikeuden ja osallisuuden vapauden, ikään katsomatta. Osallisuutta voi tarkastella useammasta näkökulmasta. Osallisuuden ilmeneminen yksilötasolla on kokemus, joka saadaan aikaan, kun ihminen tuntee kuuluvansa ryhmään tai yhteisöön. Yhteisötason osallisuus ilmenee luottamuksen syntyminenä yhteisössä, keskinäisenä arvostuksena, luottamuksena sekä mahdollisuuksiin vaikuttaa asioihin yhteisössä. Yhteiskunnan tasolla osallisuuden kokemus ja osallisuuden toteutuminen tarkoittavat henkilökohtaisten, että ryhmään kuuluvien mahdollisuuksien sekä oikeuksien toteutumista, että vuoropuhelua. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksilla sekä hyvinvointialueiden palveluilla kuin myös yhteiskunnan rakenteilla on tärkeä rooli osallisuuden edistämässä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Jolanki (2021) on tehnyt tutkimuksen liittyen erilaisiin senioriasumisen malleihin. Eri puolilla maailmaa on tällä hetkellä monenlaisia asumisen malleja, mutta tavoite näissä on sama: tukea itsenäistä asumista ja tukea vanhenemista omassa kodissaan. Osan nykyajan asumisen mallien tavoitteista on keskinäisen avun lisääminen, mikä on yhtenä tavoitteista myös yhteisöllisessä asumisessa. Maailman terveysjärjestö (WHO) mukaan tarjoamalla sopivia palveluja ja apuja ikäihmisille, on mahdollista tukea heidän kykyään ylläpitää itsenäisiä asumisen ratkaisuja yhteisön avulla. Ympäristön, sekä yhteisön nähdään olevan ratkaisevan tärkeitä hyvinvoivan ikääntymisen kannalta: niiden avulla voidaan tukea resilienssiä ja hyvinvointia. (Jolanki 2021.)

2.1 Osallisuuden määrittelyä

Kokemukset sekä toiminta muokkaavat ihmisen persoona koko eliniän ajan. Ihmisen persoonallisuus näyttää hänen suhteensa ympäröivään maailmaan, sekä omaan elämäänsä. Persoonallisuutemme on muuttuva sekä pysyvä, sen mukaan kuinka reagoimme ympäröiviin tapahtumiin. Ihmisen hallitessa omaa elämäänsä, ollessa positiivinen sekä osallistuessa, on todettu hänen suhtautuvan elämäänsä optimistisemmin. Ikääntyneet kansalaiset vetäytyvät yleensä yhteiskunnasta, kuten työelämästä, joten osallisuuden keinoin tulisi hyödyntää heidän elämäkokemustansa, elämänviisautta sekä elämänhallinnan taitoja. (Dahlström ja Minkkinen 2009, 194–195.)

Yksilötason osallisuus tarkoittaa omaan tahtoon perustuvaa osallistumista toimintaan tai palveluihin. Osallisuutta kokeva ihminen saa elää omannäköistä elämää ja häntä kunnioitetaan. Yksilön ollessa osallinen, on hänellä oltava päätösvalta omasta elämästä sekä mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin päätöksiin. Yhteisötason osallisuus tarkoittaa, että yhteisön palveluita kehitetään yhdessä ja toiminnan tavoite on vahvistaa osallistujan vaikuttamismahdollisuuksia. Henkilön on koettava yhteisö tärkeänä ja saatava yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisössä. Yhteisössä vallitsevan osallisuuden ja osallistumisen ansiosta ihminen saa yhteyksiä muihin ihmisiin ja yhteiskuntaryhmät kohtaavat. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Osallisuus voidaan hahmottaa kokonaisuutena niin, että se sisältää osallisuuden omaan elämään, osallisuuden vaikuttamisen prosesseissa, kuten palveluissa, elinympäristössään ja yhteiskunnassa, sekä osallisuutena paikallisesti, joka kattaa esimerkiksi vuorovaikutussuhteet (Isola ym. 2017, 23). Lähtökohtaisesti kaikilla ihmisillä on tarve kuulua johonkin, saada kosketuspintaa yhteisöön ja osal-

listua (Harju 2010, 75). Kaikkien edellä mainittujen osallisuuden osa-alueiden huomioiminen ikääntyneiden palveluiden suunnittelussa, sekä toteutuksessa on erityisen tärkeää, jotta osallisuus toteutuu henkilökohtaisen kokemuksen lisäksi myös konkreettisella tasolla.

Demokratian toteutuminen on sitä, että kansalainen, kuntalainen ja asukas saa osallistua ja vaikuttaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa osana arvoja on asiakasosallisuus, sekä eettiset kysymykset, joilla ohjataan toimintaa eri asiakasryhmissä. Asiakkaiden osallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä on esimerkiksi kuntalaissa (365/1995), laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), sosiaalihuoltolaissa (1302/2014), sekä terveydenhuoltolaissa (785/1992), jossa korostetaan potilaan itsemääräämisoikeutta, sekä oikeutta saada osallistua itseään koskevaan hoitoon, omien tietojensaantiin, sekä yhteisymmärryksen hoidon toteutuksesta. ETENE on valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta, jonka suosituksen mukaisesti asiakkaille tulisi tarjota mahdollisuus osallistua itseään koskevaan palvelusuunnitelman laatimiseen. Eettinen näkökulma, keskustelu ja päätöksenteko eivät vaikuta vain yksittäiseen toimijaan, vaan ne ovat yhteisöllisiä asioita. Yksilöllisten tekijöiden ohessa ihmisen elämäntilanteeseen vaikuttavat esimerkiksi perhe, ystävät, asuinyhteisö, sekä -ympäristö. (Leeman ja Hämäläinen 2016, 586–587; Uramo 2014, 18.)

Osallisuuden eri tasoja voidaan Leemanin ja Hämäläisen (2016) mukaan jakaa suunnitteluosallisuuden, toimintaosallisuuden sekä arviointiosallisuuden. Suunnitteluosallisuus tarkoittaa sitä, että asiakkaalla on tietoa liittyen omaan palveluprosessiin, tieto palvelujentarjonnasta, sekä oikeus konkreettisiin tietoihin. Suunnitteluosallisuuden toteutumisen tärkeä kulmakivi on ammattilaisen taito vuorovaikutukseen, jotta osallisuuden kokemus saadaan aikaiseksi. Toimintaosallisuus käsittää sosiaalisen näkökulman, jonka mukaan yksilö määrittää itseään osana sosiaalisia suhteita. Toimintaosallisuuden toteutuminen vaatii esteettömyyttä, sekä toimintaa yhdessä muiden ihmisten kanssa. Arviointiosallisuus saadaan todelliseksi organisaation muuttaessa herkästi palvelujen sujuvuutta asiakailta tulleiden palautteiden pohjalta.

2.2 Osallisuus ja yhteisöllinen asuminen

Olemassaolon perusmuodot voidaan tarkastella kolmijakoisina: psyykinen olemassaolo, orgaaninen olemassaolo sekä olemassaolo ympäröiviin tapahtumiin. Ihmisillä nähdään olevan synnynnäinen tarve kuulua johonkin ryhmään. Useimmat 1940 ja 1950 luvuilla syntyneistä, nykyisistä ikääntyneistä ovat eläneet pienissä yhteisöissä. Kuuluminen joukkoon tai johonkin yhteisöön on inhimillinen tarve sekä osa osallisuutta. (Uramo 2014, 23.)

Ikäihmisten osallisuus edellyttää laadukkaita sosiaali- ja terveystalvueluita, joissa heidän omat toiveensa ja tarpeensa otetaan huomioon. Asiakaslähtöinen hoito ja palveluiden räätälöinti tukevat itsenäisyyttä. Ikäihmisten osallisuuden edistäminen vaatii laaja-alaista yhteiskunnallista työtä, jossa yhdistyvät poliittinen päätöksenteko, kansalaisyhteiskunta ja yksilötason toiminta. Kokemus osallisuudesta kiteytyy neljään eri seikkaan: kuuluminen itselle tärkeään ryhmään, merkityksellisyys, mahdollisuus tavoitella tärkeitä asioita sekä osallisuus yhteisiin tekemisiin, että vaikutus elinympäristöön. Keskeinen asia jokaisen ihmisen hyvinvoinnissa on osallisuuden kokemus. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023, 27–28.)

Osallisuuden edistämistä tulee tehdä kaikissa palveluissa, eri toiminnoissa, sekä yhteiskuntapolitiikan tasolla. Osallisuutta edistäessä tulee huomioida erityisesti erilaiset tarpeet, erilaiset mahdollisuudet osallistua, annettava mahdollisuus yhteisöissä, sekä yhteiskunnassa mukana olo on ja saatava

mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. Osallisuuden edistämällä voidaan vähentää eriarvoisuutta, pienentää syrjäytymisen riskiä, tavoittaa- ja yhdistää eri yhteiskuntaryhmiä sekä parantaa palveluiden laatua. Osallisuuden on todettu olevan yhteydessä hyvinvoinnin- ja terveyden edistämiseen, sillä on huomattu saatavan syntyneeksi toimeliaisuutta, yksinäisyyden vähenemistä sekä ihmisten kohtaamista. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023, 13.)

Jotta osallisuus toteutuu, tarvitaan yhteisöjä, joissa yksilöt nähdään, kuullaan ja tunnustetaan omina itsenään, merkityksellisinä osina yhteisöissä. Osallisuuden toteutuminen yhteisössä vaatii myös sitä, että yhteisön jäsenet toimivat niin, että jokaisella on aito mahdollisuus toimia yhteisön parhaaksi ja vaikuttaa yhteisön asioihin. Yhteisön osallisuuden nähdään olevan yksi perusta, jolla tuetaan yksilöllistä osallistumista, joka juontaa yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Roivainen ja Ranta-Tyrkkö 2016, 137–138.)

Osallisuuden kokemus syntyy neljästä tärkeästä osa-alueesta: kuuluminen itselle tärkeään yhteisöön, tekemisten merkityksellisyydestä, itselle tärkeiden asioiden tavoittelusta sekä mahdollisuudesta osallistua- ja vaikuttaa elinympäristöönsä. Osallisuus on voimavara, jonka avulla ihmisen hyvinvointi lisääntyy. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023, 27–28.)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (2023) julkaisemassa osallisuuden edistäjän oppaassa esitellään Edward Decin ja Richard Ryanin itseohjautuvuusteorian, jonka mukaan ihmisellä on kolme psykologista perustarvetta: omaehtoisuus (autonomy), kyvykkyyden osoittaminen (competence) sekä yhteenkuuluvuus (relatedness). Näiden kolmen perustarpeen täytyttyä syntyy sisäinen motivaatio, joka on ulkoista motivaatiota palkitsevampaa. Mikäli ihminen ei koe motivaatiota ja merkityksellisyyttä elämässään, ei elämäntähtämyksiä toteudu.

Iäkkäiden ihmisten tarpeiden ja voimavarojen huomiointi on ikäystävällistä toimintaa. Ympäristön ollessa ikäystävällisiä, tukevat ne iäkkäiden aktiivisuutta, hyvinvointia ja turvallisuutta. Liikkumisen mahdollisuus omassa asumisen ympäristössään, hoitaa asioita sekä harrastaa ovat merkityksellisiä asioita esimerkiksi iäkkään toimintakyvyn ylläpidon kannalta. Sosiaaliset kontaktit sekä osallistuminen ovat tärkeitä seikkoja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. (Jolanki, Suhonen ja Rappe 2020, 349.)

Olemassa olevan asumisen kannan parannuksella sekä uusien ikäihmisten asumisen vaihtoehtojen löytämisellä on mahdollista tukea hyvinvointia ja osallisuutta (Jolanki, Suhonen ja Rappe 2020, 351). Yhteisöllinen asuminen on yksi keino vahvistaa osallisuutta ja luoda inhimillisempiä, kestävämpiä asumisratkaisuja. Se tukee sosiaalista vuorovaikutusta, vaikuttamismahdollisuuksia ja yhteisön tukea, mikä voi parantaa niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnan hyvinvointia. Yhdessäolo, toisen ihmisen läheisyys, vuorovaikutus sekä mahdollisuus tehdä yhdessä asioita ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnin, sekä yhteisön osallisuuden näkökulmasta. Pääasiallisesti jokaisella on tarve saada tuntee kuuluvansa joukkoon, sekä luoda yhteisiä kokemuksia. (Leeman ja Hämäläinen 2016, 587; Harju 2010, 64–65.)

Osallisuus on kokemus, oikeus ja mahdollisuus kuulua johonkin. Osallisuuden avulla itsensä voi kokea tarpeelliseksi, hyödylliseksi ja saada näin myös hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia. Osallisuus ilmenee eri muodoissa, myös pieninä arkisina asioina. Kuitenkin osallisuuden eri ulottuvuudet ja mahdollisuudet ovat meille ihmisille ja kansalaisille erittäin tärkeitä. Suomessa osallisuuden mahdol-

listumisesta ja oikeudesta osallisuuteen on säädetty eri laissa ja näin saadaan kansalaisille oikeuksia ja mahdollisuuksia. Osallisuutta pitää tarkastella niin oman elämän näkökulmasta, mutta myös yhteiskunnallisessa merkityssä, että yhteisöihin vaikuttamisessa. Ihmiset hakevat sosiaalisuutta, kontaktia ja näiden avulla osallisuuden toteutuminen mahdollistuu vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (2023) selkeyttää osallisuuden eri tasoihin: kuuluminen itselle tärkeään ryhmään, merkityksellisyys, mahdollisuus tavoitella tärkeitä asioita, sekä osallisuus yhteisiin tekemisiin. Kaikki edellä mainitut osa-alueet vaativat vuorovaikutusta, josta syntyy osallisuus. Osallistuminen yhteisöissä on esimerkiksi ikäihmisten osalta tärkeää ja tämä on yksi merkittävä näkökulma hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen vaikutuksista yhteisöllisessä asumisessa. Osallisuuden mahdollistaminen, toteuttaminen ja edistäminen tulee nähdä eri palveluissa moninaisena kokonaisuutena niin, että osallisuuden toteutuminen on esteetöntä. Esteettömään osallisuuteen päästään, kun palvelut suunnitellaan käyttäjäystävällisesti. Myös asiakkaiden huomioiminen palveluita suunniteltaessa on osallisuutta parhaimmillaan.

3 YHTEISÖLLISYYDESTÄ IKÄIHMISTEN YHTEISÖLLISEEN ASUMISEEN

Tutkimalla sanakirjan määritelmää, voidaan huomata, että termit yhteisö ja yhteisöllisyys kuuluvat yhteen. Yhteisölliseen asumiseen liittyy vahvasti termi yhteisö, joka tarkoittaa joukkoa ihmisiä, joilla on keskenään yhteys, sekä keskenään jaettu yhteisiä asioita. Yleisimmin määriteltynä yhteisö voidaan ajatella ihmisjoukkona, jolla on jotakin yhteistä ja kyseinen yhteisö voidaan esimerkiksi eriyttää yhteiskunnasta (Kalliokoski 2020, 13–15.)

Yhteisöihin kuulumisen, yhteiskunnallisuuden, sekä sosiaaliset suhteet ovat ihmisille tarpeellisia asioita. Ihmiset rakentavat itseään yhteydessä sosiaalisiin suhteisiin, sekä sidoksissa toisiin ihmisiin – he saavat sosiaalista tukea ja toimivat arjen yhteisöissä. Yhteisöt ympäröivät meitä kaikkialla, ihmisten kiinnittyessä esimerkiksi perheisiin, sukulaisiin, naapurustoihin sekä asuinyhteisöihin. Toimintaympäristö nähdään tilanteellisena, joka rakentuu yhteisöistä, joiden sisällä ihminen toimii suhteessa toisiin ihmisiin. (Väyrynen, Kostamo-Pääkkö ja Ojaniemi 2015, 17.)

Yhteisön määritelmiä on monia, mutta yhteisö tarkoittaa yleisesti sosiaalista verkostoa, johon sisältyy useampi kuin kaksi ihmistä. Yhteisön jäsenillä on oltava jonkinlainen side ja yhteistä toimintaa esimerkiksi jonkin tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisö katsotaan perinteisesti olevan esimerkiksi rajattu yksikkö. Yhteisön toiminnallisuus muodostuu vuorovaikutuksesta toisiin ihmisiin, sekä konkreettisen toiminnan tuloksena. (Jolanki ym. 2017, 10–16.)

Yksi yhteisöllisyyteen perustuvan suhteen tunnusmerkeistä on dialogi – kahden, tai useamman henkilön välinen vuoropuhelu, sekä avoimuus. Tärkeänä tukipilarina yhteisöllisyyden syntymisessä on yksilön olemassaolo, sekä hänen suhtautumisensa, sekä osallistumisensa yhteisöön. (Ryynänen 2009, 11–12.)

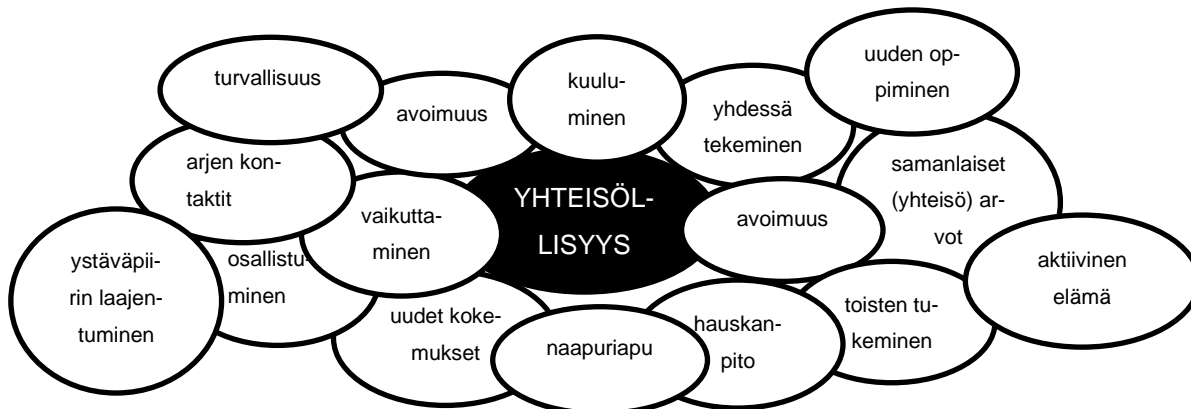
3.1 Yhteisöllisyys käsitteenä

Yhteisöllisyys on ollut nousevana puheenaiheena, siitä puhumisella, sekä yhteisöllisyyden edistämisellä on tavoitetilana ratkaista yksinäisyyden tunnetta, turvattomuuden kokemusta, sekä näistä johdettavia ilmiöitä. Yhteisöllisyydellä nähdään olevan vaikuttava voima ikääntyneiden hyvinvointiin, sekä mielekkään elämän rakentumiseen. (Birck 2020, 3.)

Yhteisöllisyys on sitä, että ihmiset luovat keskenään merkittäviä suhteita ja -siteitä. Yhteisöllisyyden syntymiseen tarvitaan eritoten sitoutumista samoihin päämääriin, ihmisiin ympärillä, paikkoihin ja yhdessä määritettyihin arvoihin. Yhteisöllisyyden kasvaminen tapahtuu helpoiten sellaisten henkilöiden välillä, jotka ottavat helposti kontaktia toisiin ja ovat vuorovaikutustaidoiltaan avoimia, sekä rohkeita. Yhteisöllisyyden syntyminen vaatii yleisesti ottaen sitä, että siihen on tavoitteet asetettuina, yhteisöllisyyden syntymiselle annetaan aikaa ja synnytetään yhteinen motivaatio, jota kohti mennään. (Väyrynen, Kostamo-Pääkkö ja Ojaniemi 2015, 18; Birck 2020, 4.)

Birck (2020) kuvaa yhteisöllisyyden seuraavalla tavalla: yhteisöllisyys on yhteisen tavoitteen tai päämäärän eteen vastavuoroista tekemistä, jossa jaetaan, kuunnellaan, autetaan ja välitetään toisistamme. Yhteisöllisyys on sitä, että koetaan turvallisuutta, sekä luottamusta lähellä oleviin ihmisiin, joihin syntyy luottamus ja kiinnostus heidän-, sekä yhteisiä asioita kohtaan. Yhteisöllisyys on tavoite, joka antaa merkityksellisyyttä elämään ja parantaa hyvinvointia.

Yhteisölliset vuorovaikutussuhteet ovat ihmisen hyvinvoinnin kannalta keskeinen asia. Sosiologi Erik Allardtin (1976) mukaisesti hyvinvoinnin osatekijöitä ovat elintaso, yhteisyyssuhteet sekä itsensä toteuttaminen. Yhteiskuntapoliittista keskustelua seurattaessa voidaan todeta, että yhteisöt, sekä yhteisöllisyys ovat keino lisätä hyvinvointia, jonka turvaaminen vanhenevan väestön osalta ovat työvoiman riittävyyden, sekä talouden kestävyyden kannalta merkittävä hyvinvointikysymys. (Saari 2011, 288–289.).

KUVIO 1. Mukailten Dahlström ja Minkkinen 2009,70.

Kuviossa 1 on kuvattu yhteisöllisyys käsitteen ympärille asioita, mitkä vaikuttavat yhteisöllisyyden kokemukseen – ja syntymiseen yhteisöllisen asumisen näkökulmasta.

Yhteisöllisyys ei kuitenkaan tarkoita tai edellytä tiettyä elämäntapaa tai asennetta yhteisöä kohtaan, vaan aste yhteisöllisyydelle ja yhteisöllisyyden ilmenemiselle vaihtelee. Yhteisöllisyys tulee nähdä myös yksilötasolla, saman yhteisön sisällä voi elää- ja olla hyvin eri tavoin. (Helamaa ja Pylvänäinen 2012, 38.) Yhteisöllisyyden koostuminen tarkoittaa yhteisiä intressejä sekä yhteydentunnetta. Yhteisöllisyyden avulla saadaan aikaan me-henkeä, solidaarisuutta sekä sosiaalista pääomaa. Yhtenä yhteisöllisyyden muodoista on myös auttaminen, josta voidaan käyttää termiä yhteisöllinen apu. Yhteisöllisen asumisen näkökulmasta yhteisöllisyys ilmenee asuinyhteisöissä monin eri tavoin, kuten emotionaalisena kiintymyksenä, kuin myös sopimusperusteisena toimintana. (Saari 2011, 297–299.)

Yhteisöllisyyden voidaan ajatella olevan niin passiivista, kuin aktiivistakin. Passiivinen yhteisöllisyys on yhteenkuuluvuuden tunnetta ja aktiivinen yhteisöllisyys todellista naapureiden aktiivisuutta. (Birck 2020, 7.) Yhteisöllisyys ei ole asia, joka syntyy itsestään ja niin, että pelkkä yhteenkuuluvuuden tunne olisi riittävä mittari mittaamaan yhteisöllisyyttä kokemuksena, vaan yhteisöllisyyden syntymiseen tarvitaan lähtökohtaisesti vastavuoroista, sekä yhteistä toimintaa. Yhteisen toiminnan avulla saadaan myös synnytettyä luottamusta, turvallisuutta sekä tarpeellisuuden tuntua. (Arponen, Mansikka-viita 2022, 17.) Yhteisöllisyyteen ja sen syntymiseen tarvitaankin ihmisen itsensä tekemiä pieniä tekoja, kuten henkilökohtaiset suhteet, joiden avulla ihminen tulee nähdyksi – nähdyksi tulemistä kaipaava meistä jokainen ja se on hyvä pohja luoda yhteisöllisyyttä (Birck 2020, 11). Birck (2020) mainitsee, että yhteisöllisyyden muodostumiseen ja yhteisöllisyyden lisääntymiseen vaikuttavat tilat ja paikat ympärillä: Onko yhteiset paikat houkuttelevia? Saisiko viihtyvyyttä lisättyä? Ketkä ovat potentiaalisia henkilöitä kohtaamaan suunnitelluissa tiloissa? Tämän vuoksi esimerkiksi yhteisöllistä asuamista suunniteltaessa olisi todella tärkeää muistaa yhteisöllisyyden mahdollistuminen.

3.2 Yhteisöllisyyden muotoutuminen

Ontologia on filosofiaa, joka tutkii mitä on ihmisen olemassaolo ja mitkä ovat olemassaolon perusmuodot. Ihmisyyttä tutkiessa ontologian avuin saadaan aikaan ihmiskäsitys. Holistinen ihmiskäsitys pitää sisällään ihmisen näkemisen kokonaisvaltaisesti, huomioiden myös yhteisö sekä sosiaalinen kenttä, jossa ihminen toimii. (Rauhala 1988:2025, 190.) Sosiologia on puolestaan tutkimus suuntaus, jossa tutkitaan yhteisöelämän yleisiä ja perustavia ilmiöitä. Sosiologisen ajattelumallin puitteissa yhteisö nähdään keskeisenä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen organisoitumisen muotona. Yhteisöllisyyden perustuessa yhteenkuuluvuuden tunteelle, ei se ole ainoa kriteeristö muodostamaan sidettä ihmisten välille. Sosiaalinen side, yhteisöllisyys tarvitsee yhteisen tilanteen, olosuhteet sekä vastavuoroisen toiminnan. (Aro 2011, 35,40.)

Yhteisöllisyyden positiivisen kokemuksen aikaan saamiseksi tarvitaan sosiokulttuurista innostamista, innostumista sekä muutosten vastaanottokykyä. Ihmisen ympäriltä yhteisöissä tulee huomioida sosiaalinen, fyysinen, kulttuurinen, emotionaalinen sekä historiallinen toimintaympäristö. (Viinamäki 2021.) Yhteisöllisyyden toteutuminen vaatii pitkäjänteistä työskentelyä sekä suunnittelua, että aktiivisia osallistujia. Yhteisöllisessä asumisessa yhteisöllisyys syntyy asukkaiden keskeisestä sosiaalisista kontakteista, jotka toteutuvat eri toiminnoissa. Ikääntyneiden osallisuutta saadaan lisättyä järjestämällä yhteistä toimintaa, jonka suunnitteluun – ja toteutukseen tulisi ottaa ikääntyneet mukaan. (Kortelainen ym. 2023, 40–42.)

Yhteisöllinen asuminen tarvitsee toteutuakseen yhteisöllisyyttä, jonka muodostumisen eteen tulee tehdä suunnitelmallista työtä. Myös tilaratkaisut ovat merkittävässä roolissa yhteisöllisyyden muotoutumisessa. Kun nämä asiat huomioidaan hyvissä ajoin, voidaan parantaa yhteisöllisyyden, että yhteisöllisen asumisen onnistumisen mahdollisuuksia. Birck (2020) mainitsee myös esteettömyyden, joka kuuluu yhteisöllisyyteen. Esteetön yhteisöllisyys ei ole ainoastaan fyysistä esteettömyyttä, vaan myös mahdollisuutta jokaiselle olla yhteisön jäsen juuri semmoisena, kuin hän on tai millaisena hän haluaa olla yhteisössä jäsenenä – jokaisen yhteisön jäsenen ei tarvitse olla aktiivinen vaikuttaja. Esteetön yhteisöllisyys nähdäänkin olevan sitä, että jokainen henkilö voi olla yhteisön jäsen juuri itselleen ominaisella tavalla.

Yhteisöt ovat meille keskiössä syntymästämme asti, tuolloin kuuluessamme perheeseen, joka on yhteisö. Yhteisöt ovat perusta yhteisöllisyydelle ja siksi yhteisö, että yhteisöllisyys käsitteinä kulkevat käsikädessä ja ovat näin ollen sidoksissa toisiinsa. Yhteisöllisyys ei muotoudu itsestään, vaan se tarvitsee vuorovaikutusta suhteessa toisiin ihmisiin. Yhteisöllisyyteen kuuluu tunne olla osana yhteisöä, porukkaa, jossa voi osallistua ja saada merkityksellisuuden tunteita. Yhteisöllisyyden avulla voidaan vaikuttaa ihmisten sosiaaliseen- sekä terveydelliseen hyvinvointiin. Esimerkiksi Birck (2020) kuvaa yhteisöllisyyden avulla voitavan vähentää yksinäisyyttä sekä turvattomuuden tunnetta. Yhteisöllisyys nähdään olevan merkittävä voimavara ikääntyneille kansalaisille. Yhteisöllisyyden rakentuminen syntyy jokaisesta yhteisössä olevasta henkilöstä erikseen ja sen vuoksi jokaisen oma osallistuminen on merkittävää. Yhteisöllisyyteen ei pidä asettaa rajoja, mikä on oikea määrä sitoutumista tai osallistumista yhteisöissä. Yhteisöllisyyden syntymiseen yhteisöllisessä asumisessa tarvitaan suunnittelua: kuinka asukkaat osallistetaan, kuinka osallistumisen kynnys pienennetään ja kuinka saadaan asukkaat tuntemaan oma roolinsa merkitykselliseksi. Yhteisöllisyyden- ja osallisuuden merkitys korostuu tilojen suunnittelussa, jotta tilojen ollessa esteettömiä myös eri apuvälineillä liikkuminen ja osallistuminen on mahdollista.

3.3 Sosiaalihuoltolaki ja palvelutarpeen arviointi ikäihmisten yhteisöllisen asumisen määrittäjänä

Keskeinen sosiaalihuollon toimintaa ohjaava yleislaki on vuonna 2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuoltolaki määrittelee hyvinvointialueen vastuulle kuuluvat sosiaalipalvelut, hyvinvoinnin edistämisen, sosiaalisen turvallisuuden sekä palvelujen järjestämisen iästä riippumatta. Hyvinvointialue on lain mukaan velvollinen varaamaan riittävät resurssit palveluiden järjestämiseen, sekä tiedottamaan asukkaita heidän oikeuksistaan. Viime vuosina on sosiaalihuoltolakia päivitetty useasti muun muassa ikäihmisten palveluiden uudistuksilla. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2024, 9.)

Yhteisöllinen asuminen on määritelty hyvin lyhyesti ja ytimekkäästi Sosiaalihuoltolaissa niin, että se tarkoittaa hyvinvointialueen järjestämään asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa asunto vastaa hänen tarpeitaan ja yksikössä tarjotaan sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Kriteeristö yhteisöllisen asumisen palvelulle on kotihoidon palvelun kanssa saman kaltainen: palvelua järjestetään henkilölle esimerkiksi toimintakyvyn alennuttua korkean iän, sairauden tai vamman perusteella. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21b§.)

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on sosiaalihuollon toimin vaikuttaa väestön hyvinvoinnin edistämiseen, sekä hyvinvoinnin, että sosiaalisen turvallisuuden ylläpitoon. Sosiaalihuollon avuin edistetään osallisuutta ja vähennetään eriarvoisuutta. Myös sosiaalipalveluiden yhdenvertainen saatavuus, sekä riittävän laadukkaat, että hyvinvointia edistävät toimenpiteet ovat sosiaalihuoltolaissa mainittuja tavoitteita. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2024, 11.)

Yhteisöllisen asumisen sijoituessa kotiin annettavien palveluiden, sekä palveluasumisen välille, tulee avata myös näitä palveluita ymmärtääkseen prosessin eri palveluiden välillä. Kotihoito määritellään Sosiaalihuoltolaissa palveluna, jolla huolehditaan henkilön selviytyminen päivittäisistä toiminnoista kotonaan. Kotihoidon palvelun saaminen perustuu siihen, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkea iän, sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi. Kotihoidon palvelua tulee järjestää vuorokaudenajasta riippumatta ja palvelun tarkoituksena on hoito, huolenpito, toimintakykyä sekä vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta, että kotisairaanhoidon palvelu. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 19a§.)

Sosiaalihuoltolaissa määritellään ympärivuorokautinen palveluasuminen yhteisöllistä toimintaa tarjoavaksi hoivakodiksi, palvelukodiksi tai vastaavaksi asumisyksiköksi. Palvelun saatavuus tulee olla vuorokaudenajasta riippumaton, myös äkillinen hoidon ja huolenpidon tarve tulee olla turvattu. Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa palvelua tulee järjestää niin hoivan ja huolenpidon, kuin esimerkiksi vaatehuollon, siivouksen kuin osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän palvelun muodossa. Ympärivuorokautinen palveluasuminen on suunnattu henkilöille, jotka tarvitsevat vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa, mutta näiden palveluiden järjestäminen esimerkiksi kotihoitona ei ole asiakkaan edun mukaista. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21 c§.)

Kotihoidon palvelun ollessa riittämätöntä tai sillä ei voida täysin vastata kotona asuvan henkilön tarpeisiin, esimerkiksi turvallisuuden tuojana, on yhteisöllinen asuminen mahdollinen ratkaisu. Huomioiden tuki henkilön toimintakyky ja palveluiden tarve, jos hän ei ole vielä tarpeessa ympärivuorokautisten palveluiden piiriin.

3.3.1 Palvelutarpeen arvioinnin prosessi

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 36§-39§), on kerrottu, kuinka palvelutarpeen arviointi suoritetaan. Kun ilmoitus sosiaalihuollon palveluiden tarpeesta olevasta henkilöstä saavuttaa sosiaalihuollon ammattilaisen, tulee arviointi aloittaa viipymättä, viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä. Arviointi tehdään yhteistyössä asiakkaan, hänen omaistensa ja muiden toimijoiden kanssa. Asiakkaan palvelutarvetta arvioidessa tulee huomioida terveydentila, elämäntilanne sekä elinolosuhteet ja samalla huomioita hänen itsemääräämisoikeutensa, että mielipide ja yksilölliset tarpeet. Iäkkään henkilön palvelutarpeita arvioitaessa on huomioitava myös vanhuspalvelulaki (tunnetaan nykyisin Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista). Laissa määritellään lain tarkoituksena olevan parantaa ikääntyneen väestön mahdollisuus osallistua palveluihinsa, sekä tukea hyvinvointia, terveyttä että toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Lain mukaisesti iäkkään henkilön on saatava laadukkaita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja vahvistaa hänen osallisuuttaan sosiaali- ja terveystalvueluiden sisällön suunnittelussa. Niin sosiaalihuoltolaissa, kuin vanhuspalvelulaissakin palvelutarpeiden selvittäminen kiietyy samoihin asioihin, kuten yhteistyöhön asiakkaan, omaisten sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Vanhuspalvelulaissa on nostettu esille myös arviointivälineistö, kuten RAI. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 980/2012, 1§-15a§.). Lakien ja säädöksien tavoite on taata kaikille yhdenmukaiset oikeudet palveluihin, määrittää palveluiden laatu, riittävyys sekä tarpeenmukaisuus. Lisäksi asiakkaan osallisuuden parantaminen on laissa määritetty erikseen. (Vähäkangas, Niemelä, Mäkelä ja Noro 2017, 13–14.)

Palvelutarpeen arvioinnissa on kyse kokonaisvaltaisesta prosessista, joka muodostuu ikäihmisen hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen selviytymisen arvioinnista. Asiakas- ja palveluohjaus on toiminta, joka tapahtuu palveluiden myöntämiseen liittyvän prosessin jälkeen. Palvelutarpeen arviointia säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sekä vanhuspalvelulaissa (980/2012). Arviointi hoidon tarpeelle perustuu terveydenhuoltolakiin (1326/2010).

Valtioneuvoston (2023) tekemän tutkimuksen kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnasta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa suositellaan asumisen neuvonnan järjestämistä osana palveluneuvontaa, joka voidaan toteuttaa palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä.

KUVIO 2. Yhteisöllisen asumisen järjestämisen portaikko, mukailten Karppanen n.d.

Yhteisöllisen asumisen järjestäminen alkaa asian vireille tulosta, joka tapahtuu silloin, kun sosiaali- huollon palveluksessa olevalle on tullut tieto sosiaali- huollon tarpeesta olevasta henkilöstä. Seuraavaksi asiassa edetään palvelutarpeen arviointiin. Palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti laaditaan henkilökohtainen asiakassuunnitelma, jonka jälkeen annetaan hallintopäätös. Toimeenpano osiossa on palvelu alettava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. (Karppanen n.d.)

Yhteisöllisen asumisen palveluiden myöntäminen perustuu laaja-alaiseen palvelutarpeen arviointi, jonka tekee asiakasohjaus. Laaja-alainen arviointi pitää sisällään iäkkään henkilön fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen toimintakyvyn, että asuinympäristön selvittämisen. Yhteisöllisessä asumisessa asuvan asukkaan tulee itse haluta muuttaa yhteisöllisen asumisen piiriin ja hyötyä yhteisöllisyydestä. Asiakkaan tulee täyttää psyykkiset, kognitiiviset sekä sosiaaliset edellytykset asumiseen yhteisöllisesti. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 4.)

3.3.2 Ikäihmisten toimintakyvyn tukeminen

Toimintakyky on laaja-alainen käsite, joka tarkoittaa henkilön yleistä valmiutta erilaisiin toimintoihin sekä osallistumiseen. Toimintakyvyn tukeminen on yksi suomalaisen vanhuspolitiikan keskeisimmistä tavoitteista. Tavoitteena on iäkkään tukeminen niin kotona, kuin palveluiden ja hoidonkin piirissä. Toimintakyvyn arviointi on tärkeässä roolissa esimerkiksi asiakkaan osallisuudessa palveluissa, hänen roolissaan arvioinnissa sekä eettisistä näkökulmista. Iäkkään henkilön elämänsä kauden kauden ovat elämän tavoitteet, elämän hallinnan keinot, sekä identiteetti erilaisia kuin aiemmin elämässä. (Pohjolainen ja Heimonen 2009, 2, 11, 19, 35.)

Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012 15§) mukaan palvelutarpeen arviointiin kuuluu iäkkään henkilön laaja-alainen arviointi eri osa-alueilta: fyysinen, kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky, sekä asuinympäristön esteettömyys sekä asumisen turvallisuus. Mikäli lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista toimintakyvyn arvioinnissa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön arvion mukaisesti iäkäs henkilö tarvitsee säännöllisiä sosiaalipalveluita, tulee hyvinvointialueen käyttää RAI-arviointivälineistöä. Mikäli iäkäs henkilö saa hyvinvointialueen järjestämiä palveluita, tulee huolehtia, että RAI-arviointivälineistöä käytetään palveluiden piirissä. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012, 15a§.)

Fyysisen toimintakyvyn käsitteeseen kuuluu ihmisen edellytyksen selviytyä hänelle tärkeistä arjen asioista. Fyysinen toimintakyky on muun muassa lihasvoimaa, nivelten liikkuvuutta sekä kehon asennon ja liikkeiden hallintaa. Fyysinen toimintakyky tarkoittaa kykyä liikkua, myös aisteista näkö ja kuulo katsotaan kuuluvaksi fyysisen toimintakyvyn kategoriaan. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023.)

Kognitiivinen toimintakyky kattaa tiedon vastaanoton, käsittelyn, säilyttämisen, sekä käyttöön liittyvät toiminnot. Kognitiivisen toimintakyvyn alle lukeutuu muun muassa ihmisen muisti, oppiminen, keskittyminen, ongelmien ratkaisu sekä toiminnan ohjaus. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023.)

Psyykinen toimintakyky koostuu ihmisen kyvystä selviytyä arjen haasteista ja kriisitilanteista. Psyykinen toimintakyky pitää sisällään myös elämänsä hallinnan, mielenterveyden sekä psyykinen

hyvinvoinnin. Psykkisen toimintakyvyn alle lukeutuu kyky vastaanottaa ja käsitellä tietoa, kyky tuntea eri tunteita, kyky hahmottaa itsensä, sekä ympäröivä maailma ja kyky suunnitella itseään koskevia asioita ja tehdä näiden asioiden pohjalta omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja ja valintoja.

Psyykinen toimintakyky pitää sisällään myös henkilön oman persoonallisuuden, sekä selviytymisen sosiaalisen elämän- ja ympäristön haasteista. Hyvä psyykinen toimintakyky tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilö pystyy tekemään harkittuja päätöksiä ja suhtautumaan realistisesti erilaisiin elämän tilanteisiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023.)

Sosiaalinen toimintakyky muodostuu vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Se pitää sisällään yksilön itsensä, sosiaalisen verkoston, ympäristön, yhteisön sekä yhteiskunnan ja näiden kaikkien välisen vuorovaikutuksen. Sosiaalinen toimintakyky näyttäytyy sosiaalisena aktiivisuutena sekä osallisuuden kokemuksina. Sosiaalista toimintakykyä voidaan arvioida myös katsomalla ihmistä osallistujana yhteisöissä ja yhteiskunnassa. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023.)

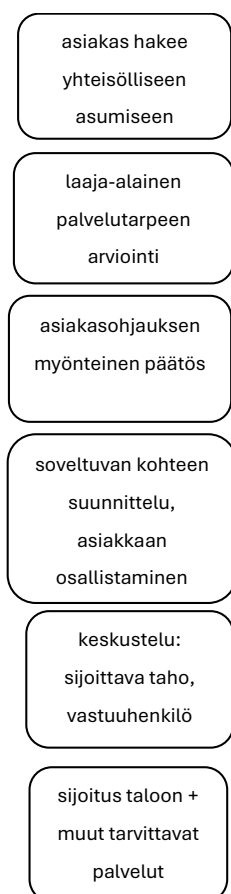
Asiakasohjauksen ollessa laadukasta tarvitaan yhtenäisiä toimintatapoja, kuitenkin huomioiden asiakkaiden yksilölliset tavoitteet, voimavarat ja tarpeet (Vähäkangas, Niemelä, Mäkelä ja Noro 2017, 4). Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen (2024) tekemässä valtakunnallisessa asiantuntija-arviossa käy ilmi, että asiakasohjausta on kehitetty kohti keskitettyjä yksiköitä ikääntyneiden palveluissa. Keskitetyt yksiköt vastaavat niin matalan kynnyksen neuvonnasta, ohjauksesta kuin palvelutarpeiden arviointistakin. Palvelujen myöntämisperusteita on yhtenäistetty eri alueilla ja lakisääteiseksi 1.4.2023 tullut RAI-arviointivälineistö on yleistynyt, vaikkakin eri alueiden peittävyudessa on eroavaisuuksia. Väestön ikääntymisen vuoksi ikääntyneitä on kannustettu omalta osaltaan ikääntymisen suunnitteluun. Kannustaminen on sisältänyt toimintakyvyn ja – terveyden ylläpidon sekä sosiaalisten suhteiden tukemisen. (Valtioneuvosto 2023, 8.)

3.4 Ikäihmisten yhteisöllisen asumisen mahdollisuudet

Tammikuussa 2023 palveluasumisen rinnalle on tullut yhteisöllinen asuminen, perustuen sosiaalihuoltolakiin. Yhteisöllinen asuminen sosiaalihuoltolaissa tunnustetaan uutena asumismuotona palveluasumisen rinnalla. Yhteisöllinen asuminen on kevyempi ja itsenäisyyttä tukevampi asumisen muoto, kuin perinteinen palveluasuminen. Sosiaalihuoltolain mukaan yhteisöllisessä asumisessa henkilö asuu omassa asunnossaan osana yhteisöä, mutta hänellä on tarpeen mukaan saatavissa tukea ja ohjausta. Mahdollisuus siihen, että palveluasuminen korvataan yhteisöllisellä asumisella, on silloin, kun henkilö ei tarvitse ympärivuorokautista hoivaa. Sosiaalihuollon on aktiivisesti ja kriittisesti arvioitava yksilötasolla, onko yhteisöllinen asuminen riittävä tuki asiakkaan tarpeisiin. Sosiaalihuoltolaissa korostetaan myös asiakkaan asemaa ja valinnanvapautta. Asiakkaan toiveet ja tarpeet on huomioitava palveluita järjestettäessä: mikäli yhteisöllisellä asumisella ei saavuteta riittävästi tukea asiakkaalle, on palvelu järjestettävä palveluasumisen muodossa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen on erittäin merkittävä, tarpeellinen ja yhteiskuntarakentamiseksi tukeva asumismuoto. Ikääntyneiden määrän kasvaessa arviolta 2030 vuoteen mennessä niin, että väestöstämme tuolloin 14,3 prosenttia olisi yli 75- vuotiaita ja vuoteen 2070 mennessä osuuden nähdään kasvavan 21,3 prosenttiin (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2018). Maailman laajuisesti on ajateltu, että vuoteen 2030 mennessä yksi kuudesta ihmisestä on 60- vuotias tai vanhempi (Chaulagain, Suja, Li, Jianwen ja Pizam, Abraham 2024, 1).

Yhteisöllistä asumista koskevat säädökset löytyvät sosiaalihuoltolain 21 b pykälästä, koskien kaikkia asiakasryhmiä. Yhteisöllisen asumisen järjestäminen sekä yksilölliset palvelut järjestetään erikseen, jonka avulla saadaan joustavia ratkaisuja erilaisilla asiakkaille ja asiakasryhmille. Yhteisöllisen asumisen tavoitteina on tehokas palvelurakenne henkilöstön ja kustannusten osalta. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan, pohjautuen RAI-aineistoihin on huomattu toimintakyvyltään ja terveydentilaltaan sellaisia asiakkaita, jotka hyötyisivät yhteisöllisestä asumisesta. RAI-arvioinnit, johon tulos pohjautuu, on koostettu kotihoidon sekä ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaista. (Karppanen n.d.)

KUVIO 3. Mukailten JOPA-mallin (2022) yhteisölliseen asumiseen hakeutumisen prosessia.

JOPA-malli on kansallinen joustavan palvelun asumismalli iäkkäille. Ruusuvirta, Nummela ja Hiekkanen (2022) kuvaavat yhteisölliseen asumiseen hakeutumisen prosessin JOPA-mallissa seuraavalla tavalla. Asiakkaan hakiessa yhteisölliseen asumiseen tulee sijoittumisen asumisen palveluun tapahtua viimeistään kolmen kuukauden kuluessa. Asiakkaan RAI- arviointi, sekä myöntämisperusteet tulevat molemmat tukea myönteistä päätöstä. Kun asiakkaalle valikoidaan hänelle sopivaa yhteisöllisen asumisen kohdetta, on tärkeää tuntea asiakas ja ottaa huomioon hänen tarkeytensä toiveiden esille tuonnissa. Kun sijoittava taho käy keskustelua kohteen vastuuhenkilön kanssa yhteisöllisen asumisen kokonaisuuden ymmärrys selkeytyy ja yhteisöllisyyden ymmärtäminen helpottuu. Tavoitteilana on saada asiakasohjaajasta asiakkaalle omatyöntekijä, jonka toimenkuvana on seurata asiakkaan tilannetta yhteistyössä moniammatillisesti.

Valtioneuvoston (2023) tekemässä tutkimuksessa kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnasta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa korostetaan ikääntyneen väestön oman osallisuuden roolia

asumisen ja asuinympäristön kehittämisessä. Keskeisimpiä positiivisia asioita yhteisöllisessä asumisessa ovat sosiaaliset kontaktit, keskinäinen apu, tuki ja yhteenkuuluvuus. Tutkimuksessa on nous-
sut esille myös yhteisöasumisen ongelmia, kuten tiiviin kanssakäymisen tuomat haasteet, esimer-
kiksi erimielisyydet. Tutkimusten mukaan voidaan kuitenkin todeta, että kokemukset yhteisöllisestä
asumisesta ovat pääosin positiivia. (Jolanki ym. 2017.)

Yhteisöasumisen- sekä yhteisöllisen asumisen ollessa Suomessa vielä suhteellisen alkutekijöis-
sään, on eri puolilla Euroopassa, sekä Yhdysvalloissa ikääntyneet henkilöt aloittaneet itse perusta-
maan asuinyhteisöjä, joiden avulla on tavoitteena mahdollistaa kotona asuminen, omatoimisuuden
ylläpito sekä palveluiden hankinta keskitetysti. Näissä ikääntyneiden kokoamissa yhteisöissä on
asukkaat järjestäneet toimintaa, kuten harrastuksia, joiden avulla toimintakyvyn ylläpito helpottuu.
Myös sosiaalinen kanssakäyminen on toteutunut sujuvammin naapureiden kohtaamisen merkeissä.
(Helamaa ja Pylvänäinen 2012, 16.)

Yhteisöllisen asumisen vaikuttavuutta tulee hyvinvointialueilla seurata laajalla skaalalla: eri toi-
mialoilla sekä vaikuttavuutena kokonaisuudessaan ikääntyneiden palveluissa. Vaikuttavuuden arvi-
oinnissa on hyvä huomioida yhteisöllisen asumisen vaikutukset myös terveys- ja sairaalapalveluihin.
Yhteisöllisyyden asumisen vaikuttavuutta saavutetaan esimerkiksi kotihoidon palvelun tuotannossa,
asukkaiden asuessa samassa talossa, jolloin työntekijöiden siirtymisen ajat vähenevät. Yksi yhti-
söllisen asumisen vaikuttavuuden saavutuksista on tavoitteena olla myös ikääntyneiden muuttami-
sen väheneminen, tämä on myös osaltaan hillitsemässä taloudellisia kustannuksia. Yhteisöllisen
asumisen ollessa esteetöntä ja ikäystävällistä, on myös työntekijän ergonomia terveyttä tukevaa.
Asukkaiden asuessa samassa rakennuksessa positiivisena puolena voidaan nostaa esille myös työ-
turvallisuus, koska liikkumista esimerkiksi kotihoidon palveluiden osalta ei ole, mikäli palveluiden
tuottaja on sama. (Ruusuvirta, Nummela ja Hiekkanen 2022, 63–65.)

3.4.1 Ikäihmisten yhteisöllinen asuminen yhteenkuuluvuuden- ja osallisuuden edistäjänä

Yhteisöllisen asumisen keinoin on tarkoitus edistää ikääntyneen väestön hyvinvointia sekä sosiaa-
lista turvallisuutta tarjoamalla välimallin palvelua, yhteisöllisen asumisen sijoituessa kotona asumi-
sen, sekä palveluasumisen välille. Yhteisöllisessä asumisessa on tavoitteena luoda tasa-arvoinen
yhteisö, jossa osallisuutta edistetään erinäisillä toimilla, sekä yhdessä tekemisellä. Sosiaalihuolto-
laissa on määritelty myös yhteistyön parantaminen hyvinvointialueen, sekä muiden toimijoiden välillä
(Sosiaali- ja terveysministeriö 2024, 11).

Yhteiskunnan- ja yksilön välinen suhde pitää yhteiskunnat koossa suhteen pohjautuessa yhteisyy-
den tunteelle. Ihmisen olemassaolon kannalta merkityksellisiä asioita ovat yhteisöllisyys, yhteisöt ja
yhteisöllinen elämä. Osa ihmisyyttä ja ihmiseksi kasvamista on vuorovaikutuksellinen yhteisöllisyys.
Yhteisöllisyyden keinoin vuorovaikutussuhteilla voidaan synnyttää sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen
pääoma pitää sisällään yhteisössä vallitsevaa luottamusta, vastavuoroisuutta sekä yhteenkuuluvuu-
den tunnetta. Yhteisöllisyys voidaan pelkistetysti ajatella kolmelle sektorille: yhteenkuuluvuuteen,
sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä alueelliseen yhteisöllisyyteen. (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen ja
Ojaniemi 2015, 7–8.)

Yhteisöllisyyden toteutumisessa on erilaisia siteitä: sitovat, silloittavat sekä liittävät. Nämä sisältävät
ulottuvuuksia, kuten spontaani vuorovaikutus, arjen lähisuhteet, suora kommunikaatio, tiivis vuoro-
vaikutus, toiminnallisuus sekä osallisuus. Edellä mainittujen yhteisöllisyyden piirteiden lisäksi tulee

olla määritelty yhteisölle, sekä yksilöille tavoitteita. (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen ja Ojaniemi 2015, 19–20.) Yhteisöllisen asumisen toteutuessa parhaalla mahdollisella tavalla, tulee olla lisäksi määriteltyinä arvoja, joita jokainen noudattaa: suvaitsevaisuus, toistemme kunnioitus, itsenäisyyden tukeminen, tasa-arvoisuus, aktiivisuus sekä ihmisarvon, sekä arvokkuuden vaaliminen (Dahlström ja Minkkinen 2009, 69).

Yhteisöllisen asumisen rinnalla kulkee myös termi yhteisöasuminen. Helamaa ja Pylvänen (2012) määrittelevät yhteisöasumisen niin, että se henkilöitä yhdistää yhteinen toiminta ja ainakin osa vapaa-aikaan ja asumiseen liittyvästä toiminnasta on yhteistä. Rakenteellisesti yhteisöasuminen nähdään niin, että henkilöillä on yhteisiä sisä-, että ulkotiloja, joiden hallinta tapahtuu yhdessä. Helmaan ja Pylvänaisen (2021) mukaan yhteisöllinen asuminen ja yhteisöasuminen eroaa merkittävimmin siinä, että yhteisöllisessä asumisessa osallistuminen toimintoihin on vapaaehtoista ja tilojen hallinnointi tapahtuu muiden tahojen toimesta, kuin talojen asukkaiden.

Yhteisöllinen asuminen on välimuoto kotona asumiselle tai palveluasumiselle. Suuntaviivoja yhteisöllisen asumisen suunnitteluun on: tilojen mukauttaminen niin, että samassa asunnossa asuminen onnistuu mahdollisimman pitkään. esteettömyys, omat asuintilat, sekä yhteiset tilat ja yksi tärkeimmistä asioista on yksilölle tulevat kustannukset. Yhteisöllistä asumista suunniteltaessa tulee huomioida kuka voisi olla taho, joka tarjoaa palvelut, kuten sosiaalisen kanssakäymisen edistävän palvelun. Yhteisöllisen asumisen toteuttamistapoja on erilaisia: hybridimalli, jossa yhdistyy niin yhteisöllinen asuminen kuin ympärivuorokautinen palveluasuminen. Toinen malli on hyvinvointikeskuskonsepti, jossa yhteisöllisen asumisen kanssa samassa kiinteistössä on esimerkiksi kotihoito, terveysasema ja sauna, kirjasto tai ravintola. (Kortelainen ym. 2023, 26–27.)

Parhaimmillaan asumisen ratkaisuilla, joihin sisältyy myös hoivaa ja hoitoa mahdollistetaan asukkaille ympäröivän yhteisön toiminnan osallistumisen mahdollisuudet (Jolanki, Suhonen ja Rappe 2020, 352). Yhteisöllisen asumisen hyötyjä ja mahdollisuuksia ovat sosiaalinen tuki ja yhteenkuuluvuus, jolloin yhteisöllisen asumisen keinoin voidaan vähentää yksinäisyyttä ja tarjota luonnollisia tukiverkostoja. Ikääntyneiden ihmisten on havaittu voivan kokea yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytymistä asuessaan omissa kodeissaan. Yhteisön turvallisuus ja huolenpito voivat parhaimmillaan mahdollistaa sosiaalisen avautumisen ja läheisyyden toteutumisen. Luonnollinen osa yhteisön elämää ovat asunto, ruoka, vaatetus, hygienia ja terveydenhuolto. Yhteisössä vallitsevat säännöt ovat peruskivijalka, jotka luovat yhteisöön turvallisuutta. Yhteisössä saavutettava välittäminen sekä huolenpito luovat perustaa itsestä huolehtimiselle. (Murto 2013, 55–56; Chaulagain, Suja, Li, Jianwen ja Pizam, Abraham 2024, 2; Murto 2013, 55–56.)

Yhteisölliseen asumiseen haluavia yhdistää ainakin yksi tekijä: halua asua muiden kanssa. Yhteisöllisen asumisen keinoin voidaan tutustua naapureihin: tarjota- ja saada naapuriapua, lisätä turvallisuuden tunnetta ympäristöön, rikastuttaa sosiaalista kanssakäymistä ja helpottaa arkea yhdessä tekemällä. (Helamaa ja Pylvänen 2012, 39.) Yhteisöllisen asumisen asukkaiden osallistuttua yhteisiin tekemisiin vaikuttavat he kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, luoden samalla mahdollisesti uusia ystävyys-suhteita (Chaulagain, Suja, Li, Jianwen ja Pizam, Abraham 2024, 2).

3.4.2 Ikääntyneen yhteisöllinen asuminen Pohjois-Savon hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen vastuulla on huolehtia siitä, että iäkkään henkilön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevien palveluiden tarve selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon

toimesta. Palveluiden tarpeen selvittämiseen on määritelty laissa tarkoituksen mukaiset koulutukset niin sosiaalihuollon- kuin terveydenhuollonkin edustajiston osalta. Kun palvelujen tarvetta selvitetään, on huomioitava monipuolisesti iäkkään henkilön toimintakyky ja käytettävä luotettavia arviointivälineitä. Toimintakyvyn arviointiin sisältyy asuinolojen sekä ympäristön selvitys sekä se, missä asioissa ja toiminnoissa iäkäs henkilö tarvitsee apua. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista 980/2012, 15§.)

Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi tulee kunnan ja hyvinvointialueen laatia suunnitelma osaksi hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Kuntien tehtävänä on esimerkiksi hyvinvoinnin- ja terveyden edistävän toiminnan ylläpito, kotona asumisen tukemisen toimet, asuinalueiden kehittäminen sekä yhdyskuntasuunnittelu. (Kortelainen ym. 2023, 15–16.)

Taloudellisesti kestävästä näkökulmasta voimavaroja, kuten yhteisiä tiloja, palveluita ja toimintaa voidaan keskitetympin yhdistää useammassa ikäryhmässä. Yhteisöllinen osallistuminen nähdään oleellisesti ehkäisevän kalliimpia- ja suurempia sosiaali- ja terveystalouksien tarpeita. (Roivainen ja Ranta-Tyrkkö 2016, 101–102.)

Pohjois-Savon hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen projektisuunnitelmassa (tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma 2024–2025) tavoitteena on saada aikaan kustannustehokkaiden palveluiden järjestämistä, sekä keventää palvelurakennetta. Pohjois-Savon hyvinvointialueen strategisten tavoitteiden mukaisesti tavoitteena on, että yhteisöllisen asumisen peittävyys alueella olisi vuoden 2025 lopussa kaksi prosenttia yli 75-vuotiaiden osalta. Hyvinvointialueella on tunnistettu palveluiden vähäisyys välimuotoisten asumisen palveluiden osalta ikäihmisille oman kodin sekä ympärivuorokautisten palveluasumisten välillä. (Pohjois-Savon hyvinvointialue projektisuunnitelma 2024–2025.) Yhteisöllisen asumisen kehittäminen hyvinvointialueella on kirjattu myös Pohjois-Savon hyvinvointialueen tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmaan (2024–2025).

Yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämää asumista, jossa henkilöllä on esteetön, sekä turvallinen ja hänen tarpeitaan vastaava asunto, sisältäen sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa (Valvira n.d.). Yhteisöllistä asumista voidaan järjestää asiakkaalle alentuneen toimintakyvyn tai lisääntyneen hoidon ja huolenpidon tarpeen vuoksi. Yhteisöllisen asumisen mahdollistaminen perustuu hyvinvointialueen tekemään palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan. Hyvinvointialueen tulee omavalvonnan avulla varmistaa, että yhteisöllinen asuminen täyttää laadulliset kriteerit, sekä asiakkaan palvelutarve, että oikeudet täyttyvät. (Valvira n.d.)

Yhteisöllisen asumisen keinoin voidaan vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, kuten edistää fyysistä aktiivisuutta ja mielenterveyttä. Sosiaalisten kontaktien avulla, sekä yhdessä askareiden tekeminen ehkäisevät parhaimmillaan masennusta, sekä muistiongelmia. Yhteisöllisen asumisen avulla voidaan saavuttaa kustannustehokkuutta palveluissa, jolloin esimerkiksi raskaiden hoivapalveluiden tarvetta voidaan keventää, jolloin myös terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden kustannukset laskevat. Yhteisöllisen asumisen kautta tulevat ennaltaehkäisevät vaikutukset voivat parhaimmillaan lykätä ympärivuorokautisten hoivapalveluiden tarvetta. Yhteisöllisen asumisen muodossa korostuvat myös resurssitehokkuus, sekä ympäristöystävällisyys. Yhteisöllisessä asumisessa voidaan tukea ikäihmisten itsenäisyyttä, sekä osallisuutta. Yhteisöllisessä asumisessa ikääntyneet

voivat säilyttää itsenäisyytensä, mutta saada tarvittaessa tukea. He voivat myös osallistua päätöksentekoon ja arjen toimintaan, mikä vahvistaa elämänhallinnan tunnetta. Osa palveluista, kuten SKET-toiminta (sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta) voidaan järjestää etäteknologian avulla, mikäli se palvelee asiakkaan etua, toimintakykyä sekä toiveita (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 14).

Yhteisöllinen asuminen rakentuu erikseen asumisen palvelusta, että muista palveluista. Yhteisöllisessä asumisessa tehdään normaaliin tapaan vuokrasopimus asunnon omistajan kanssa, joka voi olla yksityisen tai julkisen sektorin toimija. Tavoitteena on luoda asukkaalle loppuelämän koti, jossa asukkaan palvelut määritellään hänen toimintakykynsä pohjalta. Tarvittavat hoivapalvelut toteutetaan, kuten kodissa asuessaan kotihoidon turvin tai hoivayksikön henkilöstön tuottamina palveluina. Asiakkaan tarvitsemat palvelut kartoitetaan henkilökohtaisesti samanlaisilla kriteereillä, kuin kotona asuvalle henkilölle. Tavoite palveluiden tuottamisella sekä yhteisöllisellä asumisella on pyrkiä tukemaan asiakkaan toimintakykyä niin, että toimintakyky säilyisi hyvänä entistä pidempään ja raskaimpien palveluiden tarve ainakin siirtyisi. (Pohjois-Savon hyvinvointialue n.d.).

Yhteisöllistä asumista järjestettäessä yhteisöllisen asumisen tiloihin liittyy tiettyjä kriteereitä, kuten lain määräämät turvallisuusmääräykset. Mikäli toiminta tapahtuu useammassa kerroksessa, tulee hissi olla saatavilla. Tilojen kuuluu olla asukkaalle esteettömiä ja turvallisia. Tiloissa tulee pystyä järjestämään erilaista kuntouttavaa toimintaa ja tilaisuuksia, sekä mahdollistaa sosiaalista kanssakäymistä. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 12–13.) Yhteisöllinen asuminen tulee vaihtoehdoksi, kun kotona asuvan asukkaan tuen tarve omaan kotiin ei ole ollut riittävä tai asiakkaalla on pitkäaikaista turvattomuutta tai yksinäisyyttä, jotka heikentävät omassa kotona asumisen mahdollisuuksia. Asiakkaan avun tarve voi olla seurantaa, ohjausta, valvontaa, ruokailuissa avustamista, hygienian hoitoa, lääkehoitoa sekä turvallisuuden luomista. Asiakkaan palvelut yhteisöllisessä asumisessa voidaan järjestää eri tavoin ja myös omaishoito voi olla osana yhteisöllistä asumista. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2025, 4.)

Sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta tulee sisällöltään vastata asiakkaiden toiveita ja tarpeita. Toiminnan tulee edistää niin sisällöltään, kuin määrältäänkin hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ja tapahtua yhteisöllisesti. Sosiaalista kanssakäymistä edistävään toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista, mutta siihen osallistumiseen kannustetaan ja tuetaan. (Karppanen n.d.)

Yhteisöllisen asumisen ollessa uusi asumisen muoto, tulisi yhteisöllistä asumista ja sen tuomia positiivisia vaikutuksia tehdä näkyväksi. Yhteisöllinen asuminen käsitteenä ei avaa asiakkaille, mitä kaikkea se pitää sisällään. Tutustumatta asumisenmuodon sisältöön, ei saa käsitystä siitä kuinka paljon positiivisia vaikutuksia yhteisöllisellä asumisella voidaan saavuttaa. Ikäänntyneiden yksinäisyys on tunnistettu asia ja yhteisöllinen asuminen voi parhailaan olla merkittävä tekijä yksinäisyyden ennaltaehkäisyssä. Jolanki ym. (2017) on tuonut tutkimuksessaan esille, että yhteisöllisen asumisen kokemukset ovat pääosin positiivisia: sosiaalinen kanssakäyminen naapureiden kanssa, avun tarjoaminen ja -saaminen kanssaihmisiltä, tuen antaminen eri elämäntilanteisiin ja tarpeisiin sekä yhteenkuuluvuus, joka sisältyy yhteisöllisyyteen. Yhteisöllinen asuminen tulee nähdä osallisuuden, sekä yhteisöllisyyden edistäjänä. Niin osallisuuden, kuin yhteisöllisyydenkin edistämällä on positiivisia hyvinvoinnin ja terveyden vaikutuksia. Merkittävä asia on, että ihminen itse aidosti haluaa muuttaa yhteisölliseen asumiseen: oma tahtotila on oltava, jotta yhteisöllinen asuminen voi saavuttaa positiiviset vaikutukset. Yhteisöllinen asuminen ei ole ratkaisu ainoastaan yksilön tai yhteisön palveluiden tuottamiseen,

vaan se on merkittävässä roolissa myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta palveluiden yhtenäistämässä sekä kustannusten hallinnassa. Mikäli yhteisöllisen asumisen keinoin päästään kohti taloudellisempia palveluita, voidaan mahdollisesti sosiaalisen hyvinvoinnin merkitystä parantaa, kun taloudellinen tilanne kestää muunkin kuin pakollisen hoivapalvelun tuottamisen.

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TUTKIMUSKYSYMYKSET, TOTEUTUS JA TARKOITUS

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Yleinen linjaus kirjallisuuskatsaukselle on, että kirjallisuuskatsauksen avuin tutkitaan tutkimuksia eli toisin sanoen kootaan yhteen aiempia tuloksia, jotka ovat perustana uudelle tutkimukselle (Salminen 2011, 7). Työmenetelmänä kirjallisuuskatsauksena toteutettaville töille on asetettu seuraavia kriteereitä: dokumentin julkisuus, kriittisyys, itsekorjattavuus ja objektiivisyys. Itsekorjattavuus kattaa sen, että mahdolliset virheet ja puutteet tutkimuksissa ovat poistettavissa uusien tutkimuksien avulla. (Salminen 2011, 7).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on työmenetelmänä yksi yleisimmin käytetyistä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on pääasiallisesti yleinen katsaus aiheeseen, ilman, että määritellään tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä aineiston valinnan suhteen. Tutkimuskysymykset voivat olla väljemmin asetettuja, kuin esimerkiksi systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. (Salminen 2011, 12.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on tavoitteena tutkimuskysymysten avulla selvittää mitä ilmiöstä tiedetään, mitkä ovat ilmiön keskeiset käsitteet ja käsitteiden keskeiset suhteet (Vilka 2023, 21–22). Opinnäytetyölleni muotoutui kaksi tutkimuskysymystä ja yksi tukikysymys. Tutkimuskysymykseni olivat: 1. Mitä tarkoittaa ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen? 2. Kuinka osallisuus vaikuttaa ikäihmisten yhteisöllisyyteen? Tukikysymys on: 3. Mikä merkitys palvelutarpeen arvioinnilla on yhteisölliseen asumiseen.

Kirjallisuuskatsaus on työmenetelmänä tiedon rakentamisen kannalta tärkeä ja kirjallisuuskatsauksen avuin voidaan saada työtä tai tutkimusta jatkettua haluttuun suuntaan. Salminen (2011, 3) avaa Buumeistakin ja Laarin (1997, 312) mukaan syitä, miksi tehdä kirjallisuuskatsaus. Syiksi on nostettu muun muassa tavoite kehittää olemassa olevaa teoriaa, uuden teorian rakentamisen rinnalla. Tärkeä asia kirjallisuuskatsauksessa on myös teorian arviointi, sekä kokonaiskuvan rakentaminen tietyistä asiakokonaisuuksista. Tavoitteena kirjallisuuskatsauksella on myös pyrkiä tunnistamaan ongelmia aihealueeseen liittyen. (Salminen 2011, 10–11.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on mahdollista edetä kahdella eri tavalla: narratiivisesti tai integroivasti (Salminen 2011, 13). Opinnäytetyöni toteutettiin narratiivisella, kuvailevalla kirjallisuuskatsauksen tyylillä, jonka avulla selvitin yleiskatsauksen aiheesta vastaamalla tutkimuskysymyksiini. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa vapaammat tiedonhaun prosessit ja prosessi perustuu myös tutkijan oivalluksiin (Vilka 2023, 22).

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa edetään neljän eri vaiheen kautta: tutkimuskysymyksiä muodostaminen, aineiston valinta, kuvailun rakentaminen sekä tuotetun tuloksen tarkastelu. Tutkimuskysymyksen muodostaminen on tärkeä, sen ohjatessa koko tutkimusprosessia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymys voi käsittää laajoja, abstrakteja teemoja. Aineistonvalintaa pohjaa tutkimuskysymykset, jotka on asetettu työtä aloittaessa. Kuvailun rakentuminen tarkoittaa tiedon rakentamista, joka on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ydin. Tiedon rakentamisen tavoitteena on vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin valittujen aineistojen pohjalta. Aineistoja valittaessa täytyy analysoida kriittisesti, mitkä aineistot ovat työn ja tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. Viimeisessä vaiheessa, eli tuotetun tuloksen tarkastelussa pohditaan aineistojen pohjalta aihetta ja sen lisäksi etiikkaa, sekä luotettavuutta. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikainen 2013, 294).

KUVIO 4. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen neljä eri vaihetta (Kangasniemi ym. 2013, 294).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ei ajatella tarvittavan sisältää kuvioita tai taulukoita. Kuvioden tai taulukoiden avulla voidaan kuitenkin tiivistää havaintoja, esimerkiksi tiedonhaun suhteen. (Byrne 2016.)

Pääasiallinen tavoite kirjallisuuskatsaukselle on lisätä tietämystä valitusta aiheesta (Byrne 2016). Tämän kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutettavan opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tutkittua tietoutta aihealueeseen. Kokonaisuutena kirjallisuuskatsaus toteutettiin kartoittavalla tyylillä, jonka avulla muodostettiin kokonaiskäsitys aihepiiristä sekä sitä ympäröivistä käsitteistä (Vilkkä 2023, 23).

4.1 Tiedonhaku ja aineiston valinta

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tiedonhaussa materiaaleja ei tarvitse systemaattisesti seuloa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla on tavoite kerätä ajantasaista tietoa aiheesta, kuitenkin tarjoamatta tarkkaa analyysia aiheesta. (Salminen 2011, 13.)

Opinnäytetyöni tiedonhaku aloitettiin 12/2024 yhdessä Savonia kirjastopalveluiden informaattikon kanssa. Tietokantoina käytettiin Savonian Finnaa, Siilinjärven kirjaston Finnaa, Google Scholaria sekä internet-lähteitä, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen nettisivuja, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön nettisivuja, Pohjois-Savon hyvinvointialueen tiedostoja, sekä Valviran sivuja. Hakusanoja tiedonhaussa olivat: ikääntyneet, yhteisöllinen asuminen, ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen, yhteisöasuminen, yhteisö, yhteisöllisyys, ikäihmiset, vanhukset, vanhusten asuminen, osallisuus, esteettömän osallisuus, toimijuus, palvelutarpeen arviointi, community living, community housing, housing for elderly, cohousing sekä involvement.

Hakupalvelu	Hakusanat
Savonia Finna	(ikäntyneet OR "ikä-ihmiset" OR ikäihmiset OR iäkkäät OR seniorit OR vanhukset OR ikäihminen OR ikäntynyt OR iäkäs OR vanhus OR seniori OR "older people" OR "old people" OR "older adults" OR "senior citizens") AND (vanhainkodit OR "vanhusten asuminen" OR "vanhuksen asunto" OR "vanhusten asunnot" OR "Housing for the Elderly" OR "Continuing Care Retirement Centers" OR "Life Care Centers, Retirement" OR yhteisöasuminen OR "communal living" OR "cohousing" OR "collective housing")
Google Scholar, Siilinjärven Finna	yhteisöllinen asuminen, ikäntyneiden yhteisöllinen asuminen, ikäntyneet, ikäihmiset, yhteisöasuminen, osallisuus, ikäihmisten yhteisöllisen asuminen, palvelutarpeen arviointi, toimijuus

TAULUKKO 1. Esimerkki tiedonhakujen tietokannoista ja avainsanoista.

Kattavan kirjallisuushaun suorittamisen auki kirjoittamisella lisätään luottamusta siihen, että tulokset, sekä johtopäätökset ovat luotettavia. Luotettavuuteen vaikuttaa myös ennalta määritellyt kelpoisuus perusteella tehdyt avainsanahaut. Kaikkien hakujen, sekä työssä käytettävien lähteiden toistettavuus on tärkeää luotettavuuden osalta. (Byrne 2016.)

Hakutulokset käytiin ensin läpi otsikkotasolla, jonka perusteella karsiutuivat pois arkkitehtuuriin keskittyvät tutkimukset, suurin osa kysely-/mielipidetutkimuksista, muistisairauksiin keskittyvät teokset, mielenterveys- sekä päihdetyöhön keskittyvät teokset, kotihoidon palvelun alle lukeutuvat tutkimukset, pääasiallisesti termiin yhteisöhoito sijoittuvat teokset sekä toimintakykyyn painottuvat tutkimukset. Oikeiden lähteiden valikointi pidettiin tarkkana niin, että lähteistä löytyneet tiedot vastasivat tutkimuskysymyksiin.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Tutkimus julkaistu suomen tai englannin kielellä	Tutkimus julkaistu muulla kuin suomen tai englannin kielellä
Tutkimus on julkaistu aikaisintaan 2000-luvulla	Tutkimus on julkaistu ennen vuotta 2000
Tutkimus sisältää tietoa suoraan tutkimuskysymyksiin	Tutkimus ei sisällä tietoa tutkimuskysymyksiin
Tutkimuksen kohderyhmä ikäihmiset	Tutkimus kohdistui mielenterveys-, päihde tai muihin palveluihin
Tutkimus kohdentui yhteisölliseen asumiseen	Tutkimus kohdentui yhteisöhoitoon, yhteisöasumiseen tai kotihoitoon
Tutkimus on kokonaisuudessaan saatavilla	Tutkimus ei ollut kokonaisuudessaan saatavilla
Tutkimus verkkoaineistona	Tutkimus ei saatavilla verkkoaineistona
Aineisto maksutonta	Aineisto ei maksutonta

TAULUKKO 2. Opinnäytetyön aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänotto- ja poissulkukriteerien määrittäminen on tärkeää, jotta työssä kuvataan oikeaa aihealuetta ja saadaan vastaus asetettuihin kysymyksiin (Green ym. 2001).

4.2 Laadunarviointi, sisällön analyysi ja eettisyys

Tutkimuskysymyksiin vastaavan, oikeanlaisen tiedon tiivistämisen lisäksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tulee sisältää myös kriittistä arviointia löydettyihin tietoihin (Byrne 2016). Laadunarviointi tapahtui ohjeistuksien mukaisesti alustavilla tiedonhauilla rajattuihin aihealueisiin. Tässä työvaiheessa saatiin laajempi näkemys siitä, mitä kaikkea kirjallisuuden saralla jo asiasta tiedetään. Samalla tiedonhakua tehdessä huomattiin, että aiheeseen liittyvää tutkimustietoa on rajattuun aihealueeseen, sekä tiettyihin tutkimuskysymyksiin nähden vähän. (Green ym. 2001.)

Laadunarvioinnin suhteen oli tärkeää, että määriteltiin tietoa hakiessa: mitä etsitään. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kirjoittamisen näkökulmasta tulee huomioida, että työ tehdään objektiivisesta näkökulmasta. Kirjallisuuskatsausta tehdessä on tärkeänä laadunarvioinnin puitteissa huomioida jokaisessa vaiheessa: vastaako kyseinen tieto tutkimuskysymykseen. Laadukas kirjallisuuskatsaus koostuu siitä, että tavoitteet työlle ovat selkeästi asetetut toimeksiantajan toimesta, sekä työn toteuttajan osalta. Työstä tulee käydä ilmi, millä menetelmillä tietoja on haettu ja kasattu. Hakusanat voivat olla työssä tarvittavaa laajemmat, jotta tutkimuskysymyksiin mahdollisesti vastaavat tutkimukset eivät jää pois tarkastelusta. (Green ym. 2001.)

Laadunarvioinnin jälkeen suoritettiin sisällönanalyysi. Vilka (2023, 86–87) kuvaa uuden tiedon syntymistä niin, että uuden tiedon rakentuminen tapahtuu analysoimalla alkuperäisiä tutkimuksia. Kirjallisuuskatsaukseen valitaan vain kyseiseen tutkimukseen tutkimuskysymyksiä vastaavat teokset. Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan, mikä on valittujen tutkimusten aihe. Sen

jälkeen hahmotetaan, mikä oli tutkimuksen tavoitteena. Toinen vaihe sisällönanalyysissä on tehdä havainnot, kuinka tutkimukset vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tärkeintä kirjallisuuskatsauksen sisällönanalyysissä on, että lukija kykenee löytämään samat aineistot ja tunnistamaan niistä määritellyt, sekä merkitykselliset asiat.

Opinnäytetyössäni sisällönanalysointi toteutettiin laatimalla hakusanat, joilla teoksia haettiin eri tietokantoja käyttäen. Teoksien valinnassa käytettiin sisällönanalyysia tarkastamalla, että teokset vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Valikoiduista teoksista poimittiin opinnäytetyöhön vastaavat osuudet, jotka koostettiin tuloslukuun. Tuloslukuista saatiin aikaan yhtenäinen pohdinta ja tulosten tarkastelu.

Opinnäytetyöni eettisyys varmistettiin valikoimalla työhön vertaisarvioituja ja laadukkaita teoksia. Eettisyyden näkökulmasta pulmallisuutta voi tuoda, mikäli työhön ei löydetä vertaisarvioituja tutkimuksia (Vilkkä 2023, 92). Opinnäytetyöhöni valikoidut tutkimukset, kyselyt sekä muu aineisto on otettu luotettavista, sekä eettisistä lähteistä. Aineiston valikoinnin osalta tärkeää on päättää, mitkä aineistot vastaavat tutkimuskysymyksiin ja ovat oleellisia tiedon kannalta (Vilkkä 2023, 93).

Tiedonhaku suorittaessa täytyi rajata löytyneitä materiaaleja, jotta eettisyys ja tiedon oikeellisuuden periaatteet täytyivät. Laadunarviointia suoritettiin koko hakuprosessin ajan. Tiedonhaku suoritettiin laajalla skaalalla ja erilaisilla hakusanoilla, jotta saatiin mahdollisimman kattava kuva siitä, paljonko tutkimuksia on kyseiseen aihealueeseen liittyen tehtynä. Aihealueeseen liittyvät käsitteet myös muotoutuivat kirjallisuuskatsauksen koostamisen aikana. Esimerkiksi osallisuus termin ympärille rakentui termi toimijuus, joka ei ollut työssäni pääasiallinen avainsana. Sen vuoksi sisäotto- ja poissulkukriteerien määrittäminen oli merkittävässä roolissa niin ajankäytön suhteen, kuin myös laadullisen, oikeanlaisen tutkimustiedon saamisen takaamiseksi.

Aineiston kattavuus ja perusteellisuus suhteutettuina asetettuihin tutkimuskysymyksiin ovat kirjallisuuskatsausta määritteleviä arviointikriteereitä. Jotta nämä asetetut tavoitteet saavutetaan, tulee käyttää monipuolisia hakusanoja ja hakutapoja, eri kanavia hyödyntäen. Kirjallisuuskatsauksessa on syytä myös määrittää, onko tavoitetilana löytää kattava aineisto vai aihetta edustava aineisto. Myös järkevän aineiston tarkkuuden määrittäminen on aiheellista, täytyy muistaa, että myös tutkimustulosten vähäisyys on tutkimustulos. (Vilkkä 2023, 95–96.)

Kokonaisuutena voidaan todeta, että tutkimuskysymyksiin ja rajattuun aihealueeseen vastaavia tutkimuksia löytyi suhteellisen niukasti. Tämä kertoo siitä, että aiheena yhteisöllinen asuminen on Suomessa uusi osa palvelurakennetta. Teoksia liittyen osallisuuteen, yhteisöllisyyteen sekä yhteisöön löytyy hakutuloksista tuhansia, ongelmaksi muodostui, ettei kyseiset tutkimukset vastanneet asetettuja kriteereitä. Opinnäytetyöhön valikoidut teokset, artikkelit ja tutkimukset ovat valittu eettisesti ja luotettavasti niin, että tutkimukset ovat toistettavissa ja uudelleen löydettävissä. Vaikuttavin tutkimustulos työssäni on se, ettei ikääntyneiden yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkityksestä yhteisöllisessä asumisessa tiedetä.

5 TULOKSET

Aiemmin luvussa 4.1 kuvatut hakusanat tuottivat vaihtelevasti hakutuloksia. Kuten on käynyt ilmi, kuvaileva kirjallisuuskatsaus ei vaadi systemaattista seulontaa aineistoille. Esimerkiksi osallisuus hakusanalla Google Scholar palvelussa saatiin hakutuloksia 49 700. Teokset käytiin läpi otsikkotassolla, jonka jälkeen aineistoja karsiutui suurin osa pois teosten sijoittuessa esimerkiksi nuoriin. Opin- näytetyöhön valikoitui osallisuuden käsitteen avaamiseen neljä teosta, jotka antoivat vastauksen tutkimuskysymyksiin ja tukivat iäkkään ihmisen osalta osallisuuden rakentumista. Yhteisöllisyys, suunnattuna ikäihmisiin ja yhteisölliseen asumiseen karsi hakutuloksia reilusti, varsinkin työhön so- pivia ja tutkimuskysymyksiin vastaavia teoksia. Ainoastaan Google Scholar palvelusta saatiin työhön tutkimuskysymyksiä vastaavia teoksia, joita valikoitui kaksi kappaletta. Palvelutarpeen arvioinnin osalta valikoitui kaksi teosta, joista saatiin tutkimuskysymystä vastaavaa tietoa. Tueksi otettiin TOI- MIA-suositukset palvelutarpeen arvioinnin tavoitteet ymmärryksen lisäämiseksi. Ikäihmisten yhteisöl- linen asuminen tuotti yhteensä 1 600 hakutulosta (Savonia Finna ja Google Scholar). Suurin osa teoksista oli mielipidekyselyitä, arkkitehtuuriin liittyviä teoksia tai suunnattu esimerkiksi mielenter- veyspalveluihin. Näistä hakutuloksista valittiin neljä teosta sekä asiantuntija-arvio liittyen väestön ikääntymisen kehittymiseen.

TEOKSEN NIMI	KIRJOITTAJA/JULKAI-SIJA	VUOSI	AVAINSANA, JOHON VASTAA TÄSSÄ OPINNÄYTETYÖSSÄ
Osallisuuden edistä-jän opas	Terveyden- ja hyvinvoin-nin laitos	2023	osallisuus
Mitä osallisuus on? Osallisuuden viiteke-hystä rakentamassa	Isola Anna-Maria, Kaarti-nen Heidi, Leemann Lars, Lääperi Raija, Schneider Taina, Valtari Salla ja Keto-Tokoi Anna	2017	osallisuus
Asiakasosallisuus, sosiaalinen osalli-suus ja matalan kyn-nyksen palvelut	Leemann Lars ja Hämäläinen Riitta-Maija	2016	asiakasosallisuus, osallisuus, palvelut
Hyvinvointia ja osalli-suutta asuinympäris-töjä kehittämällä	Jolanki Outi, Suhonen Riitta ja Rappe Erja	2020	osallisuus
Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ih-misen perushyvien näkökulmasta	Kalliokoski Taina	2020	yhteisöllisyys
Pieni yhteisöllii-syysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden ke-hittämiseen	Riitta Birck	2020	yhteisöllisyys, yhteisö
lääkäiden henkilöi-den toimintakyvyn mittaaminen palvelu-tarpeen yhteydessä	Finne-Soveri Harriet, Äijö Marja, Tolonen Eija, Re-hula Pirjo, Vähäkangas Pia, Patronen Mari, Autio Tiina, Haimi-Liikkanen Sara ja Havulinna Satu	2020	palvelutarpeen arvi-ointi, toimintakyky
Asumisen yhteisöllii-syys ja hyvä vanhuus	Jolanki Outi, Leinonen Emilia, Rajaniemi Jere, Rappe Erja, Räsänen Tiina, Teittinen Outi ja Topo Päivi	2017	yhteisöllisyys, van-huus, yhteisöllinen asuminen
Vanhuspalvelujen asiakastyytyväisyys	Terveyden- ja hyvinvoin-nin laitos	2024	palvelutarpeen arvi-ointi

vuosina 2022 ja 2024 – mikä on muuttunut?			
Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Suomessa, valtakunnallinen asiantuntija-arvio syksy 2024	Croell Katja, Knape Nina, Leipälä Jaana, Louet-Lehtoniemi Tuulikki, Nieminen Jutta, Ridanpää Hannele, Savolainen Nella, Syrjä Vesa ja Syrjänen Taru	2024	yksinäisyys, sosiaali- huollon palvelut
Ikääntyneiden asumisen kehittämisen hyviä käytäntöjä kunnissa ja hyvinvointialueilla	Ympäristöministeriö	2023	yhteisöllinen asuminen
Yhteisöllisyys asumisessa, katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen	Paavolainen Taru	2021	yhteisöllinen asuminen
Senior Housing as a Living Environment That Supports Well-Being on Old Age	Jolanki Outi	2021	yhteisöllinen asuminen

TAULUKKO 3. Opinnäytetyöhön valikoidut tutkimukset.

5.1 Osallisuuden merkitys

Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen (2023) tekemässä osallisuuden edistäjän oppaassa osallisuuden edistämistä korostetaan kaikissa eri palveluissa. Osallisuuden edistäminen nähdään tärkeäksi niin toimintojen suunnitteluissa, kuin yhteiskuntapolitiikassakin. Osallisuuden edistämällä todetaan voitavan vähentää eriarvoisuutta, syrjäytymistä, lisätä yhteiskunnan kohtaamista ja parantaa palveluita. Osallisuuden edistämisen näkökulmasta osallisuutta voi edistää niin kunnat, hyvinvointialueet, yhdistykset kuin asukasyhteisötkin.

Isola ym. (2017) selvityksessä Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa kuvataan osallisuuden rakentuvan niin, että ihminen on kiinnittynyt yhteen tai useampaan kokonaisuuteen, jossa hyvinvointia tuotetaan ja jaetaan. Osallisuuden kokonaisuus ei ole yksilöllinen ominaisuus, vaan se rakentuu kokemuksena vuorovaikutuksessa suhteessa toisiin ihmisiin. Selvityksen mukaan osallisuutta voidaan tarkastella ja jaotella kolmeen osa-alueeseen: osallisuuteen omassa elämässä, vaikuttamiseen lähipiirissä, elinympäristössä, yhteiskunnassa sekä paikallisesta osallisuudesta esimerkiksi merkityksellisistä vuorovaikutussuhteista.

Leemannin ja Hämäläisen (2016) selvityksessä käsitteistä asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut todetaan sosiaalisen osallisuuden syntyvän tunteesta yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta sekä omiin asioiden vaikuttamisen mahdollisuudessa. Osallistuminen nähdään tärkeänä osana sosiaalisen osallisuuden kokemukseen. Yhtenä tärkeimmistä asioista osallisuuden edistämiseksi nähdään kustannusten hallinta ja palveluiden parempi sopivuus asiakkaiden tarpeisiin. Osallistumisen ja osallistamisen tavoite on suurempi kuin ainoastaan yksilön näkökulma, siihen tarvitaan myös yhteisön osallisuutta.

Jolanki, Suhonen ja Rappe (2020) artikkelista hyvinvointia ja osallisuutta asuinympäristöjä edistämällä on tiivistetty ikäystävällisen päätöksenteon merkitystä osallisuuteen. Päätöksenteon kannalta on listattu huomioitaviin asioihin seuraavia: kaikkien tehtävien päätösten kohdalla tulisi huomioida, kuinka ne vaikuttavat ikääntyneisiin kuntalaisiin. Asumisen mahdollisuus tulee olla ikäystävällistä riippumatta asuinpaikasta tai tulotasosta. Asumisen suunnitteluun tulee ottaa mukaan iäkkäät sekä heidän läheiset henkilönsä. Ikäystävällinen suunnittelu kannattaa niin alueellisesti, kuin asuntosuunnittelun kannalta, koska tällöin parannetaan iäkkäiden elämänlaatua, osallisuutta, vähennetään sosiaali- ja terveystalouden tarvetta ja tuetaan niin ihmisoikeuksia, kuin kestävää kehitystäkin.

5.2 Yhteisöllisyyden merkitys

Kalliokosken (2020) tutkimuksessa Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ihmisen perushyvien näkökulmasta kerrotaan johtopäätöksissä tärkeänä yhteisöllisyyden merkityksen avaamisen kannalta tietää: mitä yhteisön käsite tarkoittaa. Tutkimuksen johtopäätöksistä käy ilmi, että yhteisö käsitteen rinnalla on 2000-luvulla alkanut kulkemaan käsite yhteisöllinen. Yhteisöllisen käsitteen avulla on voitu puhua laajemmin sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta ilman yhteisön rajojen määrittelyä. Yhteisön käsitteen määrittely kokonaisuutena on haastavaa, vaikka yhteisön tunnusmerkit ovat tiedossa. Yhteisöllisyyden muodostumiseen vaikuttaa vahvasti onnistumisen ja epäonnistumisen tunteet.

Birck (2020) kuvantaa teoksessa Pieni yhteisöllisyysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen yhteenvetona, että esteettömän yhteisöllisyyden tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle olla yhteisön jäsen siinä mittakaavassa, kuin hän itse haluaa tai kuinka hän kykenee. Jokaisen yhteisössä toimijan ei tarvitse olla aktiivinen, vaan kaikille löytyy oma paikkansa yhteisössä semmoisena, kuin ihminen itse on. Yhteisöllisyyden jatkumiseen tarvitaan yhdistävä tekijä, jotta yhteisöllisyys ei poistu.

Opinnäytetyössäni on määritelty eri lähteitä apuna käyttäen niin yhteisön- kuin yhteisöllisyydenkin käsitettä. Lopputulos on ollut sama: käsitteiden tarkka määrittely on haastavaa, jopa mahdotonta. Tiettyjen suuntaviivojen asettaminen on kuitenkin mahdollista, sekä määritelmien mitä yhteisön- tai yhteisöllisyyden syntymiseen tarvitaan. Yhteisöllisessä asumisessa tulee ottaa käyttöön yhteisön ja yhteisöllisyyden avainkäsitteiden merkitys sekä tavoite. Käsitteiden määrittäminen ei tarvitse tarkkaa määrittelyä, mutta suuntaviivat tulisi luoda.

5.3 Palvelutarpeen arvioinnin prosessi ja merkitys

Palveluiden tarvetta arvioidessa arvioidaan aina iäkkään henkilön toimintakyky eri ulottuvuuksilta: fyysinen-, psyykinen-, kognitiivinen- ja sosiaalinen toimintakyky. Lisäksi arvioidaan arjen suoriutuminen. Koska toimintaan liittyy aina myös ympäristö, tulee arvioida myös ympäristön vaikutus ja – eri

tekijät suhteutettuna iäkkään henkilön toimintakykyyn ja arjen suoriutumiseen. Palvelutarpeen arvioinnin pääasiallinen tavoite on aina huomioida ennemmin voimavarat kuin puutteet ja vajeet. (Finne-Soveri ym. 2020.)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (2017) julkaisemassa raportissa kuvataan palvelutarpeen arvioinnin sisältävän ikäihmisen hyvinvointiin, terveyteen, toimintakykyyn ja itsenäiseen selviytymiseen liittyvät kartoitukset. Asiakas- ja palveluohjaus on taasen arvioinnin jälkeen tapahtuvaa toimintaa, jonka myötä syntyy palveluiden myöntämisen prosessi. Asiakas- tai palveluohjauksessa tulee selvittää asiakkaalle hänen oikeutensa, velvollisuudet sekä mahdollisuudet kuinka palvelu saadaan. Asiakkaan saamat palvelut voivat olla tilapäisiä, jatkuvia tai pysyviä.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (2017) julkaisemassa raportissa ikäihmisen palvelutarve ja palveluihin ohjautuminen kerrotaan, että ikäihmisten palvelutarpeen arviointi on noussut kansalliseksi kiinnostukseksi viime vuosina. Raportissa on yhdistetty palvelutarpeen arviointi ja palveluihin ohjautuminen RAI-arviointimenetelmän avulla. Palveluohjauksessa tulisi jatkossa huomioida mahdollisuus, että asiakasta voisi palvella useat eri ratkaisut. Raportissa kehoitetaan jatkossa hyödyntämään RAI-tunnuslukuja entistä suuremmassa kuvassa.

Yksi tärkeimmistä asioista palvelutarpeen arvioinnissa on moniammatillisuus, jonka myötä asiantuntijoiden toimiminen yhteisessä verkostossa, hyödyntäen eri mittareiden avulla tuotettuja tietoja vastaa parhaiten asiakkaan tarpeisiin ja asiakkaan osallisuus toteutuu myös palvelutarpeen arvioinnin prosessissa (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Finne-Soveri ym. 2020 julkaisemassa TOIMIA-suosituksessa koostetaan yhteen, mikä on palvelutarpeen selvittämisen tavoitteena. Tavoitteena on saada luotua iäkkäälle henkilölle edellytykset toimia itsenäisesti ja turvallisesti niin, että hänellä on edellytykset ja mahdollisuudet päättää itseään koskevista asioista. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä on tavoitetilana myös tukea ikäihmistä ottamaan vastuuta oman terveydestä, toimintakyvystä sekä arjen selviytymisestä. Ennaltaehkäisy, varhainen tuki ja -puuttuminen sekä omatoimisuuden ja merkityksellisyyden luonti ovat merkittävässä roolissa palvelutarpeen arvioinnissa. Palvelutarpeen arvioinnin pääasiallinen tavoite on turvata asiakkaalle oikea-aikaiset, sekä tarpeita vastaavat palvelut. Palvelutarpeen arviointi suoritetaan gerontologisen kokonaisarvioinnin keinoin, joka käsittää laajasti, sekä monitieteellisesti iäkkään asiakkaan tilanteen arvioinnin.

5.4 Yhteisöllinen asuminen ikäihmisten palveluissa

Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen asiantuntija-arviosta (2024) käy ilmi hyvinvointialueiden strateginen tavoite: pyrkimys keventää palvelurakennetta. Tavoite pyritään saavuttamaan ennaltaehkäisevillä palveluilla sekä matalankynnyksen neuvonnalla- ja ohjauksella. Tavoitetilana on myös lisätä alueille yhteisöllistä asumista, jonka avulla saadaan vähennettyä ympärivuorokautisen palveluasumisen osuutta. Yhteisöllinen asuminen ei ole vielä saanut kevennettyä palvelurakennetta muun muassa sopivien tilojen puutteen vuoksi. Yhteisöllisen asumisen palvelukonseptin kehittämättömyys nähdään myös vielä tällä hetkellä haasteena.

Ympäristöministeriön (2023) selvityksessä Ikääntyneiden asumisen kehittämisen hyviä käytäntöjä kunnissa ja hyvinvointialueilla korostetaan kuntien velvollisuus tunnistaa ja ennakoita ikääntyneen

väestön asumisen tarpeet ja osata varautua niihin. Ikääntyneen henkilön oma rooli asumisen ennakoinnissa nähdään tärkeänä ja yksi korostettavista asioista on iäkkään väen neuvonta jo ennen toimintakyvyn alenemista. Selvityksessä ehdotetaan kyselyillä toteuttavia kartoituksia asuinratkaisusta ja pohditaan, voisiko kyselyt suunnata jo 55-vuotiaista henkilöistä eteenpäin. Tavoite tällä olisi kertoittaa tilannetta jo hyvissä ajoin asumisen merkityksen kannalta. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on velvollisuus yhteistyössä laatia suunnitelma osana hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, jossa käy ilmi ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tueksi vaadittavat toimenpiteet.

Paavolaisen (2021) raportissa yhteisöllisestä asumisesta todetaan, kuinka viimeisten vuosikymmenien aikana ikääntyneiden hyvinvoinnin, arvokkaan ikääntymisen sekä julkisen talouden kannalta asumisen ratkaisut ovat muuttuneet keskeiseksi kysymykseksi. Kaksi tavoitetta on noussut esille lainsäädännössä, politiikassa sekä laatusuosituksissa: iäkkään väestön asumisen tarpeiden ennakointi ja niihin liittyviin muutoksiin ennakointi riittävän hyvissä ajoin. Yhteisöllisyys on ollut yksi etsittäviistä ratkaisusta tarjoamalla kohtaamisia ja yhteistä toimintaa. Ikääntyneen väestön tulee saada osallistua asumisen suunnitteluun, jotta tavoitetaan kokonaisvaltainen kuva valtakunnallisella tasolla. Tämä ei toteudu Suomessa siinä mittakaavassa, mikä olisi tavoiteltava.

Jolanki ym. (2017) hankkeen Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus lopputuloksissa vedetään yhteen yhteisöllisen asumisen merkityksen olevan suuri ihmisten koettuun hyvinvointiin, sekä elämänlaadun paranemiseen. Kokonaisuutena voitiin todeta, että sosiaaliset kontaktit lisääntyivät ja yksinäisyyden tunne väheni. Huomioksi saatiin myös se, että myös työtä tekevät osapuolet kokivat vaikutukset omaan työhönsä positiivisina. Näin myös saatiin aikaan hoivamyönteisyyttä asukkaiden osalta. Yhteisöllisyyden kannalta hankkeen lopputuloksissa nostettiin esille yhteenkuuluvuuden sekä turvallisuuden tunne ja luottamus. Yhteinen toiminta ja tutustuminen toisiin sosiaalisten kontaktien avulla koettiin merkitykselliseksi.

Jolanki (2021) tutkimuksen Senior Housing as a Living Environment That supports Well-Being in Old Age yhteenvedossa kiinnitettiin huomiota siihen, että asukkaat olivat niitä, jotka itse päättivät muuttaa ympäristöön, jossa tavoitteena oli tukea iäkkäitä. Tutkimuksessa todettiin, että meidän tulee nähdä iäkkäät henkilöt toimijoina, jotka haluavat aktiivisesti muokata elinympäristöään. Havaintona saatiin myös se, että kaikki yhteisöllisessä asumisessa asuvat henkilöt eivät olleet aktiivisia toimijoita, mutta tieto mahdollisuudesta osallistua erilaisiin aktiviteetteihin lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Samalla asukkaat nostivat esille yksinäisyyden tunteen vähenemisen, sekä turvallisuuden ja varmuuden tunteiden lisääntymisen.

Suomessa suurin osa iäkkäistä ihmisistä haluaa asua kotona mahdollisimman kauan. Terveys- ja hyvinvointilaitoksen (2024) julkaisemassa valtakunnallisessa asiantuntia-arviossa todetaan Suomen väestön ikääntyvän voimakkaasti – yli 85-vuotiaiden osuuden väestöstä oletetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 mennessä. Asiantuntija arviosta käy ilmi myös usean sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmien osajien pula, vaikkakin saatavuus henkilöstön osalta on parantunut.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni selvitettiin, mitä tarkoittaa ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen ja kuinka osallisuus ja yhteisöllisyys vaikuttavat yhteisölliseen asumiseen. Prosessin kokonaisuuden hahmottamiseksi, sekä palvelurakenteen ymmärtämisen vuoksi opinnäytetyössäni avattiin niin lainsäädännöllinen tausta, kuin myös palvelutarpeen arvioinnin polku ja tavoite.

Osallisuuden merkitys iäkkään henkilön elämänlaadussa on tärkeää. Osallisuus nähdään tuotettavan yhteisöllisesti, mutta koettavan yksilöllisesti. Osallisuus merkitsee eri ihmisille eri asioita, joten se on hyvin kokemusperäistä. Kokonaisuudessaan osallisuus voidaan todeta olevan demokraattinen ilmiö – ihmisen mahdollisuus kuulua johonkin, osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa hänelle tärkeisiin asioihin. (Väyrynen, Kostamo-Pääkkö ja Ojaniemi 2015, 132.) Sosiaaliset suhteet ja osallistuminen yhteisössä on nähty parantavan elämänlaatua. Tämän vuoksi tulisi tutkimuksissa kiinnittää huomiota sosiaalisen kanssakäymisen vaikutukseen yhteisöllisessä asumisessa. (Chaulagain, Suja, Li, Jianwen ja Pizam, Abraham 2024, 2.)

Osallisuuden toteutuminen yhteisöllisessä asumisessa on asukkaan itsensä vastuulla, mutta sen mahdollistaminen ja siihen kannustaminen tarvitsee toimivia keinoja, joiden suunnittelu yhdessä asukkaiden kanssa on tärkeää. Osallisuuden mahdollisuuteen ja toteutumiseen tulee nähdä erilaisia keinoja, jotta jokainen voi olla osallinen omalla tavallaan. Sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta tulee nähdä yhtenä merkittävänä osallisuuden edistäjänä ja siihen on syytä panostaa. Esimerkiksi Leeman ja Hämäläinen (2016) tuovat esille yhteisöllisen asumisen merkityksen osallisuudessa, sosiaalisen vuorovaikutuksen tukemisessa, vaikuttamisen mahdollisuuksissa ja näiden merkityksen niin yksilön- kuin yhteisönkin hyvinvoinnissa. Joukkoon kuulumisen, mahdollisuus olla osallinen on ikään katsomatta yksi ihmisen perustarpeista, jonka tulee täytyä.

Kun tarkastelemme ikäihmisten osallisuuden edistämistä ja osallisuuden mahdollistamista on huomioitava mahdolliset iän tuomat haasteet osallisuuden ylläpitoon ja keksittävä luovia, toimivia ratkaisua siihen, että osallisuus toteutuu. Osallisuus on osa elämänhallintaa. Elämänhallinta on merkityksellinen asia, joka luo pohjan hyvinvoinnin kokemukselle. Elämänhallinnan avulla saamme mahdollisuuden toteuttaa itseämme, ja motivaatiomme elämän eri asioissa paranee.

Osallisuuden edistäminen on monen eri toimijan ja tahon tavoiteltava. Osallisuudella on havaittu olevan monia erilaisia hyvinvointivaikutuksia ja niin yksilö- kuin yhteiskuntatasonkin merkitystä. Osallisuuden lisäämisellä voidaan saavuttaa palveluiden parantuminen, asiakkaiden kohtaamisen merkityksen lisääminen sekä eriarvoisuuden väheneminen. Osallisuuden toteutumiseen tarvitaan yksilön lisäksi muita toimijoita, jolloin vuorovaikutuksen keinoin osallisuus saadaan näkyväksi ja toteen. Osallinen asiakas tuottaa parhaimmillaan kustannustenhallintaa, koska palvelut saadaan paremmin räätälöityä ja kohdennettua tarpeeseen. Nämä asiat kuitenkin ilmenevät vasta osallisuuden kokemuksen myötä. Jolanki, Suhonen ja Rappe (2020) tuovat ilmi artikkelissaan ikäihmisten osallisuuden tärkeyden ja ikääntyneiden huomioinnin päätöksen teossa.

Yhteisöllisyyden merkitys ikäihmisten elämässä on tärkeää ja sen suunnitteluun, että toteuttamiseen tulee nähdä vaivaa. Yhteisöllisyys ei ole asia tai toiminta, mikä syntyy itsestään, vaan se vaatii suunnitelmallista työskentelyä. Yhteisöllisyyteen kuuluu eri sektoreita, joista yhteisöllisyyden nähdään koostuvan. Mukailen Dahlström ja Minkkinen (2009) yhteisöllisyyteen kuuluu turvallisuutta, arjen kontakteja, ystäväpiirien laajenemista sekä osallistumista.

Yhteisöllisen asumisen suunnitellut toiminnot voivat mahdollistaa näitä asioita ihmisille ja saada näin aikaan yhdessä tekemisen, uuden oppimisen, hauskanpidon sekä toisten tukemisen. Eri toimintojen ja niistä saatavien positiivisten vaikutusten ansiosta ikäihmisten hyvinvointi ja terveys voivat kohentua. Yhteisöllisyyden muotoutumisessa, sekä toteuttamisessa tulee huomioida yksilöiden mahdollisuus osallistua yhteisöön itselle ominaisella tavalla – yhteisöllisyyden muotoutumiseen ei pidä asettaa tarkkoja määritelmiä tai suuntaviivoja, vaan jokaisen oman persoonan tuoma sitoutuminen yhteisöön luo yhteisöllisyyden ja antaa sille merkityksen. Yhteisöllisessä asumisessa yhteisöllisyyden merkitys on selkeä: yhteisöllisyyden muotoutuminen, yhteisöön kuuluminen luo pohjan yhteisen hyvän rakentamiselle. Yhteisöllistä asumista ja sen toimintaa suunniteltaessa olisi syytä huomioida, kuinka tuetaan ja mahdollistetaan yhteisöllisyyden muodostuminen, jotta yhteisöllisyys toteutuu. Yhteisöllisyys on merkittävä voimavara yhteisöllisessä asumisessa, sen sitouttaessa ja antaessa merkitystä iäkkäiden asukkaiden elämään.

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat käsitteitä, jotka ovat suurimmalle osalle väestöstä tuttuja. Yhteisöllisen asumisen näkökulmasta tulisi käsitteet avata tuleville asukkaille. Samalla tulisi selventää, mitä yhteisöllisyydellä haetaan juuri kyseisessä yksikössä. Yhteisöllisen asumisen näkökulmasta nostan tärkeimpinä asioina yhteisöllisyydessä mahdollisuuden olla osana yhteisöä juuri siinä mittakaavassa, kuin henkilö itse kokee mieleisekseen. Kaikkien oman paikan löytymistä tulisi korostaa: yhteisöllisessä asumisessa näen yhteisen intressin olevan yhteisen asumisen paikan tekeminen kodiksi, paikaksi, jossa viihdytään ja ollaan läsnä toisillemme. Myös Birck (2020) on kuvannut, ettei kaikkien tule olla yhteisössä samalla tavalla aktiivisia, yhteisöllisyys muodostaa yhteisistä intresseistä, yhteisestä päämäärästä, jota kohti mennään.

Yhteisölliseen asumiseen liittyy vahvasti termi yhteisö. Yhteisön syntyminen ei tapahdu itsestään, vaan sen eteen tulee tehdä töitä niin yksilö- kuin yhteisötasollakin. Yhteisöllisessä asumisessa voidaan nähdä yhteisön syntyminen niin, että yhdessä mennään kohti yhteisiä tavoitteita ja päämääriä, joiden avulla edistetään hyvinvointia. Näiden tiimoilta voidaan myös puhua termistä sosiaalinen pääoma. Sosiaalinen pääoma rakentuu voimavaroista, joita yhteisössä tunnetaan. Sosiaalisen pääoman rakentamiseen tarvitaan yhteisössä olevien jäsenten välistä luottamusta, sosiaalisia siteitä, sekä vastavuoroisuutta. (Paavolainen 2021, 14–15.)

Lainsäädännön merkitys palveluita suunniteltaessa on selkeä: laki antaa suuntaviivat ja ohjaa, kuinka esimerkiksi ikääntyneiden yhteisöllinen asuminen tulee toteuttaa. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on merkittävä suunnannäyttäjä kansalaisten palveluiden osalta. Lain tarkoituksena on esimerkiksi hyvinvoinnin edistäminen, sosiaalisen osallisuuden parantaminen sekä eriarvioisuuden vähentäminen. Laissa määritellään myös asumisen ratkaisut, mitä niiden tulee pitää sisällään ja mikä niiden tarkoitus on väestön kannalta. Lainsäädännön avulla turvataan meille jokaiselle, ikää katsomatta mahdollisuus ja ennen kaikkea oikeus palveluihin mitä kussakin elämänvaiheessa tarvitsemme. Sama sosiaalihuoltolaki ohjaa myös palvelutarpeen arvioinnin prosessia, asettaen asiakkaat samalla viivalle ja antaen kaikille asiakkaille oikeudet samoihin palveluihin samoilla kriteereillä. Tavoitetila lailla ja säädöksillä on myös osallisuuden parantuminen palveluita suunniteltaessa, sekä toteuttaessa. Palvelutarpeen arviointi on prosessi, joka sisältää ihmisen kokonaisvaltaisen arvioinnin. Arvioinnin aikana ikäihmisen toimintakykyä tarkastellaan useasta eri näkökulmasta, sisältäen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen sekä kognitiivisen arvioinnin. Prosessin aikana arviointia tulee

tehdä puolueettomasti ammattilaisen toimesta, kuitenkin huomioiden asiakas ja mahdolliset omaiset. Asiakkaan ja omaisten osallistaminen palvelutarvetta arvioidessa ja palveluita suunniteltaessa on ensiarvoisen tärkeää: ihminen on itsensä paras asiantuntija. Yhteisöllinen asuminen voidaan nähdä yhtenä ratkaisuna ikäihmisille, jotka eivät enää selviydy ilman apuja, mutta tahtotilana olisi asua omassa kodissa mahdollisimman kauan.

Palvelutarpeen arvioinnin merkitystä niin palveluiden myöntämisessä, kuin palveluiden suunnittelusakin tulee entisestään korostaa. Palvelutarve arvioidaan henkilökohtaisesti, huomioiden ihminen kokonaisvaltaisesti, huomioiden myös asuinympäristö. Moniammatillisuus palvelutarpeen arvioinnissa on merkittävä voimavara, jossa eri koulutus- ja työtaustan omaavat henkilöt saavat ammattitaitonsa avulla räätälöityä asiakkailleen parhaimmat mahdolliset ratkaisut ja palvelut. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee korostaa ikääntyneen omiakin velvollisuuksia ja saada hänet osalliseksi prosessiin pohtimaan, mitkä keinot ovat parhaimmat tukemaan juuri hänen terveyttänsä ja hyvinvointiaan. Palvelutarpeen arvioinnin prosessi itsessään on selkeä, mutta vastaako se nykyisellään uuteen palvelumuotoon? Kriteeristö yhteisölliselle asumisen palvelulle on hyvin samanlainen kuin kotiin annettaville palveluille. Positiivisena asiana voidaan todeta, että tavoitetila palvelutarpeen arvioinnissa on arvioida myös ikääntyneen henkilön sosiaalisia, sekä persoonallisia ominaisuuksia verraten siihen, onko hän soveltuva yhteisölliseen asumiseen.

Yhteisöllistä asumista on lähdetty suunnittelemaan palvelurakenteen kevennyksen kannalta. Myös välimallin palvelut ovat puuttuneet, joten se on myös tavoitetila ratkaisuksi yhteisöllisen asumisen keinoin. Yhteisöllinen asuminen on tuntematon, vieras ja vielä hyvin epäselvä asumisen muoto, ikääntyneelle väestölle suunnattuna. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (2024) asiantuntija-arviosta käy ilmi, että tavoitteet yhteisöllisen asumisen tuottamisen suhteen eivät ole edenneet, koska sopivia tiloja ei ole löytynyt. Asiantuntija-arviosta käy ilmi myös palvelukonseptin kehittymättömyys, joka nähdään haasteena.

Opinnäytetyössäni on käsitelty osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä ja niiden merkitystä yhteisölliseen asumiseen. Osallisuutta on korostettu ja siitä puhutaan nykyään enemmän. Käsitteenä ja tavoitteena osallisuus on hieno, jopa luokseen kutsuva, mutta toteutuuko osallisuus todella ikääntyneiden palveluiden suunnittelussa? Mikäli tehtäisiin kysely ikääntyneelle väestölle eri palveluiden piiristä, kuinka moni heistä tietäisi mitä yhteisöllinen asuminen on? Nyt tulisi tilojen kartoituksen lisäksi tehdä laajalla skaalalla tietoiskuja, jossa kerrotaan mitä yhteisöllinen asuminen on, kenelle se sopii ja mitä se tarkoittaa niin yksilön itsensä kannalta, kuin myös yhteiskunnan tuottamien palveluiden kannalta. Yhteisöllinen asuminen käsitteenä ei avaa ikäihmiselle selkeästi tavoitetilaa, että asunnot ovat heidän omiaan, esteettömästi suunniteltuja kuin yhteisetkin tilat. Yhteisöllisen asumisen piirissä tavoitetila on saada yksinäisyys ja syrjäytyminen vähenemään, ja turvallisuuden tunne lisääntymään. Nämä kaikki positiiviset vaikutukset yhteisöllisessä asumisessa voivat olla parhain esittää esimerkein: Yksinäisyys vähenee, koska naapureita on samassa talossa, jossa samaan ikäryhmää olevat asukkaat kohtaavat ja samanlaiset elämäntilanteet saavat vertaistukea aikaiseksi. Turvallisuus lisääntyy, koska talossa ei asuta yksin. Myös samat palvelut saadaan tuotettua yhteisölliseen asumiseen, kuin aikaisempaan kotiin, palveluiden ei ole tarkoitus huonontua tai vähentyä, vaan palvelut on tarkoitus saada kohdennettua tehokkaammin. Myös Paavolainen (2021) tuo ilmi raportissaan, että tavoitetila olisi saada ikääntynyt väestö mukaan asumisen suunnitteluun, mutta tämä tavoite ei Suomessa toteudu.

Yhteisöllisen asumisen positiiviset puolet yksilöön, sekä yhteiskuntaan ovat selkeät. Jolanki ym. (2017) hankkeesta käy ilmi, että myös yhteisöllisen asumisen piirissä työtä tekevät ovat kokeneet vaikutukset työhönsä positiivisiksi. Yhteisöllisellä asumisella saavutetaan parhaimmillaan yksilöllisen terveyden- ja hyvinvoinnin parantamisen lisäksi palveluiden saatavuutta, keskittämällä palveluita, kuten kotihoito samaan rakennukseen. Tällöin esimerkiksi liikkuminen asiakkaan luota toisen asiakkaan luokse on kestoltaan lyhyempi ja sijainnin vuoksi turvallisempaa. Yhteisöllisen asumisen vaikuttavuutta tulee mitata alusta saakka, huomioiden kaikki ne osatekijät, joihin yhteisöllinen asuminen voi vaikuttaa. Esimerkkeiksi nostan tähän asiakkaan itsensä, asiakkaan omaiset, yhteisöt, työyhteisöt, yhteiskunnan sekä eri palvelut. Kuinka asiakkaan oma kokema terveys- ja hyvinvointi on kohentunut, onko näiden kohentuminen myös mahdollisesti vähentänyt muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. Kuinka yhteisöllinen asuminen vaikuttaa omaisiin: saadaanko aikaan turvan tunnetta ja luotettavuutta omaisille, koska iäkäs läheinen ei asu enää yksin erillään muista. Yhteiskunnan kannalta vaikuttavuus tulee mitata niin taloudellisesta näkökulmasta, mutta myös palvelurakenteen keventämisen näkökulmasta.

Ikääntyneiden yhteisöllisen asumisen kehittämiseen, suunnitteluun ja toteutukseen tulee ottaa mukaan asiakkaat. Asiakkaat ja tulevat yhteisöllisen asumisen asukkaat ovat oikeat tahot ottamaan kantaa, millaiset tilat ovat esteettömät, viihtyisät ja mitkä tuntuvat kodilta. Yhteisöllisen asumisen markkinointiin ja käsitteen selkeyttämiseen tulee kiinnittää huomiota. Käsite on vielä hyvin tuntematon ja sen vuoksi voi aiheuttaa jopa vastarintaa, asiakkaiden tietämättä mitä se tarkoittaa. Tavoite kuitenkin on, että yhteisöllinen asuminen on parhaimmillaan loppu elämän koti. Yhteisöllisen asumisen toiminnan suunnitteluun tulee kiinnittää huomiota, niin sosiaalista kanssakäymistä edistävään toimintaa, kuin muuhunkin toimintaan, jolla tuetaan iäkkään henkilön osallisuutta, yhteisöllisyyttä, hyvinvoinnin- ja terveyden edistämistä, sekä yhteisöllistä asumista. Hyvinvointialueilla tulee tunnistaa osallisuuden sekä yhteisöllisyyden merkitys yhteisöllisessä asumisessa ja ottaa nämä käsitteet osaksi toimintaa alusta saakka. Osallisuuden toteutumiseen tulee laatia pohja suunnitellulle, jotta osallisuuden toteutuminen mahdollistuu. Myös yhteisöllisyyden muotoutumista tulee suunnitella, jotta yhteisöllinen asuminen toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Vaikuttavuuden mittaaminen tulee suunnitella huolellisesti, myös vaikuttavuuden arvioinnista saatavien tulosten hyödyntäminen. Yhteisöllisen asumisen hyödyt ja haitat tulee tunnistaa etukäteen, jotta yhteisöllinen asuminen voi olla ratkaisu niin yksinäisyyteen, turvallisuuden tunteeseen, sosiaaliseen kanssa käymiseen sekä terveyteen- ja hyvinvointiin. Yhteisöllisen asumisen ollessa vielä tuntematon niin käsitteenä, kuin konseptinakin tulee aihealueeseen tehdä tutkimuksia. Vaikuttavuutta saadaan keräämällä tietoa asakkailta, omaisilta sekä yhteistyötahoilta.

LÄHTEET

- Aro, Jari 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Kangaspunta, Seppo (toim.) Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Verkkojulkaisu.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103157/Kangaspunta_Yksilollinen_yhteisollisyys.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 4.6.2025.
- Arponen J. ja Mansikkaviita J. 2022. Yhteisöasumista varallisuudesta riippumatta – yhteisöasuminen vähentämässä eriarvoisuutta. Opinnäytetyö. Sosionomin tutkinto-ohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/746940/Arponen_Jenni_Mansikkaviita_Jenna.pdf?sequence=3. Viitattu 12.5.2025.
- Birck, Riitta 2020. Pieni yhteisöllisyysopas – vinkkejä yhteisöllisyyden kehittämiseen. Verkkojulkaisu.
<https://peda.net/kansanopistot/sky/sospeda/2stjke2o/riitta-birck-2020.-pieni-yhteisollisyys:file/download/1785f7dc19df763d9cff2c7c531545dd070acb00/Pieni-yhteiso%CC%88llisyysopas.pdf>. Viitattu 12.5.2025.
- Byrne, Jennifer A. 2016. Improving the peer review of narrative literature reviews. Verkkojulkaisu.
<file:///C:/Users/p20940/AppData/Local/Temp/MicrosoftEdgeDownloads/971f9d2d-172d-403d-9c49-bf28bd011b65/s41073-016-0019-2.pdf>. Viitattu 15.5.2025.
- Chaulagain, Suja, Li, Jianwen ja Pizam, Abraham 2024. The impact of sense of community on residents' satisfaction, behavioral intentions, and life satisfaction in senior living communities. Verkkojulkaisu.
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278431924001348?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=9443ed4cdcd6d97b. Viitattu 23.5.2025.
- ETENE-julkaisuja 2014-2018. Sosiaali- ja terveysalan eettiset periaatteet – ovatko ne valideja tulevaisuudessa? Verkkodokumentti.
<https://etene.fi/documents/66861912/66865253/ETENE+julkaisu+46+Eettiset+perusteet,+kausijulkaisu.pdf/5a137eb6-6e68-8f50-96bb-ac844397343e/ETENE+julkaisu+46+Eettiset+perusteet,+kausijulkaisu.pdf?t=1550231422000>. Viitattu 4.6.2025.
- Fine-Soveri, Harriet, Äijö, Marjo, Tolonen, Eija, Rehula, Pirjo, Vähäkangas, Pia, Patronen, Mari, Autio, Tiina, Haimi-Liikanen, Sara ja Havulinna, Satu 2020. Iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn mittaaminen palvelutarpeen selvittämisen yhteydessä. TOIMIA-suositus. Verkkodokumentti.
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140106/TOIMIA_S028_iakkaiden_henkiloiden_toimintakyvyn_arviointi_palvelutarpeen_arvioinnin_yhteydessa%20\(1\).pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140106/TOIMIA_S028_iakkaiden_henkiloiden_toimintakyvyn_arviointi_palvelutarpeen_arvioinnin_yhteydessa%20(1).pdf?sequence=1). Viitattu 23.5.2025.
- Green, Bart N., Johnson, Claire D., Adams, Alan 2001. Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: secrets of the trade. Verkkoartikkeli.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0899346707601426>. Viitattu 15.5.2025.
- Harju, Aaro 2010. Puheenvuoro kansalaiskunnan tulevaisuudesta. Satakunnan painotuote.
- Helamaa, Anna ja Pylvänen, Riikka 2012. Askeleita kohti yhteisöasumista. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta. Verkkojulkaisu.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116764/monikko_askeleita_kohti_yhteisoasumista.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 13.5.2025.
- Isola, Anna-Maria, Kaarinen, Heidi, Leeman, Lars, Lääperi, Raija, Schneider, Taina, Valtari, Salla ja Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.5.2025.
- Jolanki, Outi, Leinonen, Emilia, Rajaniemi, Jere, Rappe, Erja, Räsänen, Tiina, Teittinen, Outi ja Topo, Päivi 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Verkkojulkaisu.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79913/47_ASUVA-loppuraportti%202017_NETTIindd.pdf. Viitattu 8.5.2025.

Jolanki, Outi, Suhonen, Riitta ja Rappe, Erja 2020. Hyvinvointia ja osallisuutta asuinympäristöjä kehittämällä. Verkkojulkaisu. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/99634/57592>. Viitattu 3.6.2025.

Jolanki, Outi 2021. Senior Housing as a Living Environment That Supports Well-Being on Old Age. *Public Health*, 8/2020. <https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2020.589371/full>. Viitattu 12.5.2025.

Kalliokoski, Taina 2020. Yhteisöllisyyden rajat yhteistoiminnan ja ihmisen perushyvien näkökulmasta. Verkkojulkaisu. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/7d7f5ad3-ab43-46b1-9c64-156d95f78b13/content>. Viitattu 12.5.2025.

Karppanen, Satu n.d. Mistä yhteisöllisessä asumisessa on kyse lainsäädännön näkökulmasta. Verkkojulkaisu. Yhteisöllinen asuminen. Viitattu 21.5.2025.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. ja Liikanen, E. 2013. Kuvailuva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301. Verkkojulkaisu. <https://www.proquest.com/docview/1469873650/fulltextPDF/7840221539154E2BPQ/1?accountid=14242>. Viitattu 15.5.2025.

Kortelainen, Jeremias, Koivula, Nella, Koivula, Tiina, Luomala, Noora, Siltala, Jenna, Aihinen, Taru ja Oosi, Olli 2023. Ympäristöministeriö. Ikääntyneiden asumisen kehittämisen hyviä käytäntöjä kunnissa ja hyvinvointialueilla. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165201/YM_2023_39.pdf?sequence=1. Viitattu 8.5.2025.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 980/2012. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista | 980/2012 | Lainsäädäntö | Finlex. Viitattu 21.5.2025.

Leeman, Lars ja Hämäläinen, Riitta-Maija 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann&Hamalainen.pdf. Viitattu 13.5.2025.

Murto, Kari 2013. Terapeuttinen yhteisö. Kari Consulting 2013.

Paavolainen, Taru 2021. Yhteisöllisyys asumisessa. Katsaus ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen. Verkkojulkaisu. https://www.hyvaks.fi/sites/default/files/2024-06/KoskeRaportteja51_Paavolainen.pdf. Viitattu 13.5.2025.

Pohjois-Savon hyvinvointialue n.d. Projektisuunnitelma. Yhteisöllinen asuminen. Tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma 2024-2025. <https://pohjoissavo.sharepoint.com/sites/intranet-ammattilaiset/SiteAssets/Forms/AllItems.aspx?id=%2Fsites%2Fintranet%2Dammattilaiset%2FSiteAssets%2FSitePages%2FYhteis%C3%B6llinen%2Dasuminen%2D%2Dprojekti%2FTuTa%2Dyhteis%C3%B6llinen%2Dasuminen%5Fprojektisuunnitelma%2Epdf&parent=%2Fsites%2Fintranet%2Dammattilaiset%2FSiteAssets%2FSitePages%2FYhteis%C3%B6llinen%2Dasuminen%2D%2Dprojekti>. Viitattu 22.4.2025.

Pohjolainen, Pertti ja Heimonen, Sirkkaliisa 2009. Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. Verkkodokumentti. https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/Orait_1-2009-pdf.pdf#page=31. Viitattu 3.6.2025.

Rauhala, Lauri 1988:2025. Holistinen ihmiskäsitys. Verkkoartikkeli. <https://journal.fi/sla/article/view/156075/101309?acceptCookies=1>. Viitattu 4.6.2025.

Roivainen, Irene ja Ranta-Tyrkkö, Satu 2016. Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Painettu EU:ssa.

Ruusuvirta, Kati, Nummela, Laura ja Hiekkänen Marko 2022. Yhteisöllinen asuminen – Päijät-Soten JOPA malli. Verkkodokumentti. <https://pajatha.fi/wp-content/uploads/2024/11/Paijat-Soten-JOPA-malli-yhteisollinen-asuminen.pdf>. Viitattu 4.6.2025.

Ryynänen, Sanna 2009. Yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä. Näkökulmia yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen. Verkkojulkaisu.
file:///C:/Users/p20940/AppData/Local/Temp/MicrosoftEdgeDownloads/de5beca5-0605-4d20-bc51-dab63bb3cd94/120902-Artikkelin%20teksti-243022-1-10-20220814.pdf. Viitattu 12.5.2025.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Verkkojulkaisu. Viitattu 8.5.2025.

Seppänen, Marjaana, Karisto, Antti ja Kröger, Teppo 2007. Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Juva: WS Bookwell Oy.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301>. Viitattu 23.4.2025.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Sosiaalihuoltolain kotiin annettavia palveluja ja asumispalveluja koskevien säännösten uudistaminen sekä vanhuspalvelulain, asiakasmaksulain ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain muutokset. Verkkojulkaisu.
https://stm.fi/documents/1271139/107190314/Kuntainfo_SHL+kotiin+annettavat+palvelut+ja+asumis+palvelut+sek%C3%A4+vanhuspalvelulaki.pdf/d5eed16f-6691-3d92-a3f7-0a9954690184/Kuntainfo_SHL+kotiin+annettavat+palvelut+ja+asumispalvelut+sek%C3%A4+vanhu+spalvelulaki.pdf?t=1671545939337. Viitattu 13.5.2025.

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>. Viitattu 8.5.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2017. Ikäihmisen palvelutarve ja palveluihin ohjautuminen RAI-tunnuskuja hyödyntäen. Verkkojulkaisu.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135810/URN_ISBN_978-952-302-981-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 23.5.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Osallisuuden edistäjän opas. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.4.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024. Osallisuuden edistäminen. Verkkojulkaisu.
<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>. Viitattu 23.4.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024. Osallisuus yhteisestä hyvästä. Verkkojulkaisu.
<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-yhteisesta-hyvasta>. Viitattu 8.5.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2024. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Suomessa. Valtakunnallinen asiantuntija-arvio syksy 2024. Verkkojulkaisu.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149932/URN_ISBN_978-952-408-363-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.5.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Sotkanet. Tilastohaku. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku>. Viitattu 13.5.2025.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Vanhuspalvelujen asiakastyytyväisyys vuosina 2022 ja 2024 – mikä on muuttunut? Verkkojulkaisu.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149874/URN_ISBN_978-952-408-392-8.pdf?sequence=1. Viitattu 22.5.2025.

Valvira n.d. Palvelujen tuottaminen yhteisöllisessä asumisessa. Valvira sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/palvelujen-tuottaminen-yhteisollisessa-asumisessa>. Viitattu 22.4.2025.

Valvira n.d. Yhteisöllinen asuminen. Valvira sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/yhteisollinen-asuminen>. Viitattu 22.4.2025.

Viinämäki, Leena 2021. Yhteisöllisyys 2020-luvulla. Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/503809/Yhteisollisyys_2020-luvulla.pdf?sequence=1. Viitattu 4.6.2025.

Vilka, Hanna 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Printon: Tallinna.

Vähäkangas, Pia, Niemelä, Katriina, Mäkelä, Matti ja Noro, Anja 2017. Ikäihmisen palvelutarve ja palveluihin ohjautuminen, RAI-tunnuslukuja hyödyntäen. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135810/URN_ISBN_978-952-302-981-1.pdf?sequence=1. Viitattu 21.5.2025.

Väyrynen, Sanna, Kostamo-Pääkkö, Kaisa ja Ojaniemi, Pekka 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Painettu EU:ssa.